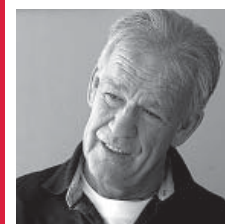

Den svåra balansgången/3

Läs det vinnande
bidraget i SiS
skrivartävling/19

Nu lämnar han
jobbet som chef
för SiS/16

I Sven-Olofs
liv är bolaget
tryggheten /20

AdressSiStone
Box 16363
103 26 Stockholm**Telefon**

08-453 40 00

Telefax

08-453 40 50

E-post

sistone@stat-inst.se

Besöksadress

Drottninggatan 29

Webbadress

www.stat-inst.se

ChefredaktörBirgitta Hedman-Lindgren
08-453 40 11
birgitta.hedmanlindgren
@stat-inst.se**Medarbetare i detta nummer**

Caroline Ardbo, Åsa Bolmstedt, Ulla-Carin Ekblom, Svanthe Harström, Cecilia Mellberg, Diana Reybekiel, Jessica Rydén

Ansvarig utgivare

Sture Korpi

Layout

Lotta Hedeby

Omslagsbild

Olle Lindstedt/Mira

TryckTryckindustri Information
AB, Solna 2005**ISSN**

1400-2876

En krävande men spännande resa

Den sista juni, när mitt förordnande går ut, lämnar jag tjänsten som generaldirektör och chef för SiS. Jag har varit SiS förste generaldirektör och har därmed haft förmånen att medverka till att från grunden bygga upp denna

Sture Korpi
generaldirektör

myndighet. Det har varit en krävande men spännande resa.

SiS har varit föremål för många utredningar. I en av dem skrev utredaren: ”Beslutet att samla alla institutioner under en huvudman innebar en kulturkrock mellan olika regelsystem, finansiella förutsättningar och personalförutsättningar. Allt skulle fungera inom en mycket kort tidsperiod.

Få sammanläggningar, om någon, av ett så omfattande format har tidigare genomförts inom den statliga sektorn.”

Att detta överhuvudtaget blev möjligt är till största delen personalens förtjänst. Lojala, kunniga och engagerade arbetskamrater på institutionerna och huvudkontoret har alla i god samarbetsanda bidragit till att SiS blivit en respekterad verksamhet i samhällets socialtjänst. Stödet från socialdepartementet har gjort resan tryggare för oss alla. Jag vill rikta ett varmt tack till alla dessa människor för deras stora insatser.

SiS har genomgått stora förändringar under sin drygt tioåriga tillvaro. Den kraftiga neddragningen av antalet LVM- institutioner under SiS första år (från 25 till nuvarande 14) skapade självfallet stor oro bland personal och klienter och innebar stora kostnader som inte kunde balanseras mot intäkter. I dag är min bedömning att LVM-platserna motsvarar socialtjänstens efterfrågan. Antalet platser på ungdomsinstitutionerna har ökat och efterfrågan är god. Tillkomsten av LSU år 1999 innebar att SiS fick en ny verksamhetsgren vars syfte är att unga människor ska dömas till vård och behandling i stället för fängelse. LSU har blivit mångdubbelt större än de ursprungliga beräkningarna.

Till andra viktiga saker hör de stora satsningarna på personalens kompetensutveckling, utvecklingen av evidensbaserade metoder och en omfattande och kvalificerad FoU-verksamhet i övrigt. I en stor och utspridd verksamhet med möjligheter till inlåsning måste insynen säkras. Till detta har bland annat den skarpa och professionella tillsynen bidragit, liksom de omfattande kontakterna med socialtjänsten och anhöriga. Att inrätta brukarråd står också högt på dagordningen.

Jag vill tacka för mig och önska SiS all framgång i det fortsatta, viktiga arbetet. När min efterträdare är utsedd och på plats är jag säker på att ni ger honom eller henne ett lika fint stöd som jag har fått.

[INNEHÅLL]

3 Tema: Flickor och sex

10 Ja eller nej till medicinsk behandling?

13 Från bråk till fotboll via Falkgatan

14 Frågan som aldrig får något svar

16 Sture Korpi tar adjö

19 SiS skrivartävling: Vinnarnovellen

20 I huvudet på en alkoholist

23 Lyckat samarbete i Skellefteå

24 Klarälvsgråden fimpar

26 Ny modell för behandling av unga

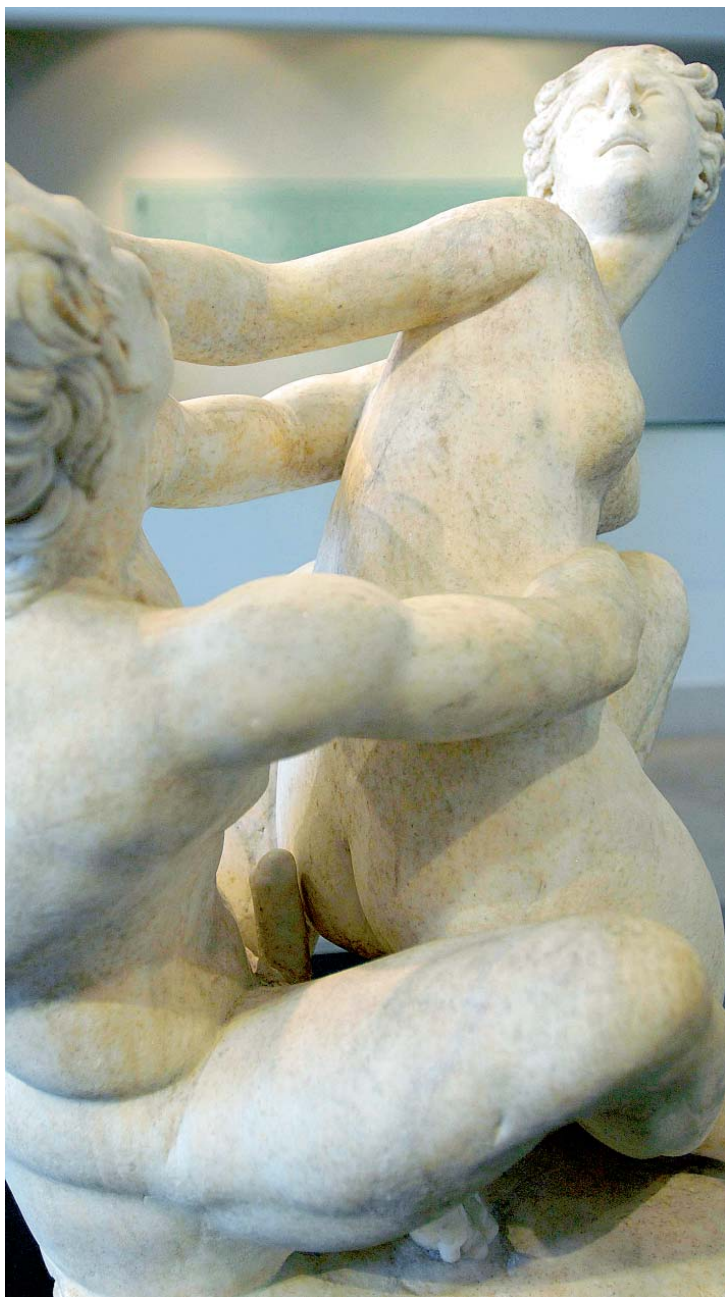

Foto: Rex Features/IBL

Det svåra samtalet

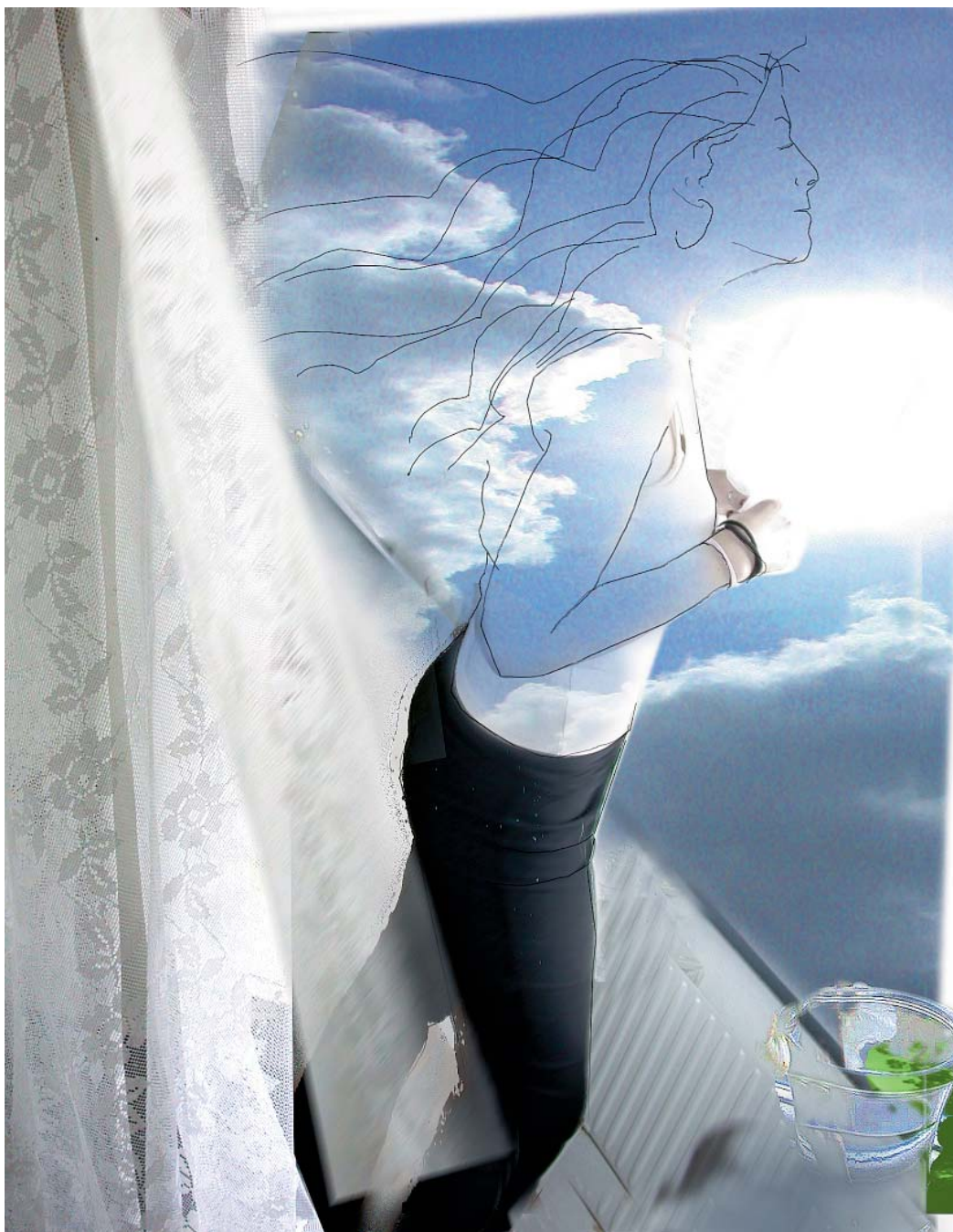
Det är viktigt att tala om sex med utsatta flickor på institution. De behöver prata för att förlåta sig själva, men personalen drar sig för samtalen av oro för att göra ont värre. Då lämnas flickorna utan hjälp.

– Flickor som sålt sex eller som haft sex med en massa olika män för att någon eller någonting drivit dem till det, de skäms och de måste förlåta sig själva. Sexualiteten är en av våra starkaste drivkrafter. Den hänger ihop med identiteten och handlar om självbild, självförtroende och vad man är kapabel till. För de här flickorna har en stor del av den helheten med sexualitet att göra och jobbar du inte med den, vad missar du då?

Socialpsykologen Annelie Aspenbäck ställer frå-

gan retoriskt. Hon vet svaret. Behandlare som inte aktivt erbjuder institutionsplacerade flickor med allvarliga sociala problem samtal om sexuella erfarenheter, de glömmer ett mycket viktigt område. Både för att sexualiteten sätter så stor prägel på flickornas liv och för att många faktiskt vill prata.

– Flickorna kan vara lite generade i början men när vi verkligen talar om vad de varit med om, varför de gör vissa saker och vad det är som händer så blir de jätteintresserade. Det handlar ju om dem >>

Flickor på institution behöver hjälp att bearbeta skam och traumatiska minnen så att de slipper se ett onaturligt monster när de tittar sig i spegeln. Från en tillvaro med övergrepp, utnyttjande och sexuell utsatthet är vägen lång till en egen lustfylld sexualitet.

Illustration:
Diana Reybekiel

>> själva. Jag tror att skräcken är större hos behandlarna än hos flickorna.

Annelie Aspenbäck arbetar med utredningar på kommunägda vårdbolaget Gryning Vård AB och har lång erfarenhet från arbete på ungdomsinstitutioner. Många års möten med destruktiva sexuella erfarenheter fick henne att undra över skillnaden mellan den verklighet institutionsflickorna levte i och tillvaron för ”vanliga” gymnasieflickor. Inom ramen för ett forskningsprojekt om socialt utsatta flickor i FoU västs regi, som leds av Karin Trulsson, har hon därför gjort en jämförande studie med 14 SoL- eller LVU-placerade flickor och 15 gymnasieelever.

Undersökningen gjordes i enkätform med mycket intima och personliga frågor. Annelie Aspenbäck

”Jag tror att skräcken är större hos behandlarna än hos flickorna.

ville bland annat veta vilken sorts sex flickorna hade varit med om och vilka övergrepp och vilket våld hade de utsatts för. Hon hade en föreställning om att få flickor på institution har en normal sexuell historia och ville se om bilden stämde.

– Verkligheten var värre än jag trodde, säger hon, men betonar att studien är liten och mest till för att bekräfta hennes egna aningar.

Medan gymnasieflickorna i genomsnitt hade debuterat sexuellt vid 16 års ålder hade de omhändertagna flickorna haft sex redan när de var 13 år.

Flickorna på institution hade haft i genomsnitt 30 partners jämfört med fem för gymnasieflickorna, men var betydligt sämre på att skydda sig mot könssjukdomar och graviditet. Så gott som alla flickorna på institution hade varit med om analsex, något bara någon enstaka gymnasieelev hade, och flera hade även prövat gruppsex och andra avancerade former av sex.

– En 16-årig flicka hade haft över 50 män. Jag hörde henne svara på frågan för hon läste den högt för sig själv och så sa hon ”Gud vad pinsamt” när hon fyllde i svaret, berättar Annelie Aspenbäck.

Hon är medveten om att just den stora skillnaden mellan ”sunda” vuxna sexualliv och flickornas utsatthet med övergrepp och förnedring skrämmer många behandlare. Det är plågsamt att höra flickornas berättelser och ett sexuellt utagerande beteende möts ibland av avståndstagande och rädsla, trots att en bakgrund med övergrepp ofta leder till ett översexualiserat beteende. I studien visade det sig att en av gymnasieflickorna utsatts för ett sexuellt övergrepp, och då av en främling. Av flickorna på institutionerna hade nio av fjorton varit med om övergrepp och förövaren var i de flesta fallen någon de kände.

– En tjej jag träffade efter studien hade varit utsatt för en massa konstigheter och varit placerad på många olika institutioner, men ingenstans hade någon talat med henne om det hon varit med om. Hon var så sexuellt utagerande att hon kunde ligga och skrika ”Kom in så ska jag suga av dig, jag är jättebra på det” till den manliga personalen och alla tyckte att hon var väldigt obehaglig.

– En dag kände jag att det fick vara nog. Jag gick in till henne och sa ”Nu ska jag berätta min fantasi om dig. Jag tror inte att du känner någon sexuell njutning alls”. Sedan berättade jag hur jag trodde att hon använde sex och hur beteendet var hennes sätt att kolla om hon kunde lita på den manliga personalen. Något hon var tvungen att göra eftersom hon varit med om så mycket. Hon började gråta och undrade hur jag kunde veta allt det.

Annelie Aspenbäck har fortfarande kontakt med flickan. Hon kan ringa och vara ledsen för att hon än en gång upprepat ett beteende hon vill sluta med, att väldigt snabbt i ett nytt förhållande vara starkt sexuellt pådrivande och halvt våldta den nya pojkvännen. Hon gör det inte av lust utan för att förvissa sig om att det är hon som har makten. På så sätt får han ingen chans att bli förövaren.

– **Det finns två sätt** att hantera att man varit utsatt för övergrepp. Antingen blir man helt avstängd och kan omöjligt ha någon närhet alls, eller så gör man som hon. Det är faktiskt normalt och när jag säger det till henne så känner hon en stor lättnad.

De två institutioner som medverkade i Annelie Aspenbäck's studie var dels ett av Grynings HVB-hem, dels en SiS-institution. På den senare var skepsisen stor mot att delta. Behandlarna var rädd att flickorna skulle ta anstöt av frågorna och att enkäten skulle väcka svåra känslor hos flickorna som institutionen skulle ha svårt att ta hand om. Dessutom ville flickorna troligen inte ens vara med, förklarade personalen.

Annelie Aspenbäck

Det ville flickorna visst, visade det sig. Inte en enda vägrade.

Annelie Aspenbäck ser det här som ett typiskt exempel på de föreställningar som till stor del är anledningen till att samtal om sexualitet fortfarande inte är en självklarhet på institutioner. Trots att alla vet vilken verklighet flickorna kommer från. Vare sig de har varit med om övergrepp eller levt i en miljö där deras kroppar och sexualitet använts av andra.

– I ett möte mellan två människor finns det alltid fantasier. Jag tror att behandlaren har en klump i magen och känner skräck för vad samtalen kan väcka hos flickan. Känslor som kanske är svåra att klara av. Flickan vet om att hon är annorlunda sexuell och tror att hon är ensam om det. Hon tror att det hon berättar ska väcka känslor hos behandlaren och undrar om han eller hon ska tycka illa om henne sedan. Två personer med olika föreställning-

”Flickor som sålt sex eller som haft sex med en massa olika män, de skäms och de måste förlåta sig själva.

ar om varandra ska mötas och självklart ska flickan känna sig trygg och vilja prata, men det är alltid behandlaren som ska ta den aktiva rollen, säger Annelie Aspenbäck.

En del behandlare tycker att initiativet till samtal om övergrepp och annan sexuell utsatthet ska komma från flickorna själva. Det är de som vet när tiden är mogen. Annelie Aspenbäck håller inte med. Där emot gäller det naturligtvis att gå varligt fram och erbjuda men inte tränga sig på.

– Man kan säga ”Jag vet att du har varit utsatt sexuellt och det är fruktansvärt. Är det något du vill tala om? Inte? Okej, jag väntar ett tag till och så tar jag upp frågan igen”. På det sättet har man talat om att man vet, att det inte är skrämmande och att man är beredd att lyssna. Det handlar om att hela tiden ge erbjudanden: ”Vi kan tala om det här. För mig är det inga problem”.

Samtidigt är sex naturligtvis ett känsligt ämne att prata om av många anledningar. Det inser Annelie Aspenbäck. Trots en normal uppväxt med kärleksfulla föräldrar har hon som så många andra kvinnor fått kämpa för att sluta tabubelägga sin egen sexualitet, och för femton år sedan hade hon kanske inte varit beredd att tala om sex på det öppna sätt hon gör i dag. Nu är hon glad att hon gör det, för flickorna hon möter behöver någon att dela sina tankar med.

– När de utsatt sig för olika saker och tittar sig i spegeln så mår de dåligt och känner sig äcklade. Flera har sagt att de ser ett monster. I alla mina utredningar talar jag om sexualitet och det finns inte en flicka som inte vill prata. Det här är ett allvarligt ämne som man måste jobba med i behandlingen. Flickorna är intresserade, till hundra procent.

Birgitta Hedman-Lindgren >>

Samtal om sex är minerad mark

Många av flickorna på Hammargården utanför Stockholm har levt i prostitution och sexuell utsatthet. Sex är ett intimt ämne och minerad mark, men genom tillit och en trygg miljö försöker personalen få flickorna att berätta.

➤ På ungdomshemmet Hammargården är verksamheten utformad efter flickors särskilda behov. Här finns en stor medvetenhet om flickors sexuella utsatthet, och samtal om sex- och samlevnad ingår som en viktig del i institutionens behandlingsprogram. Men området är minerad mark och mer kunskap behövs, tycker avdelningsföreståndare Inga-Lill Hedqvist och behandlingsassistent Lottie Sehlmark-Åslund, som SiStone träffar i ett samtal om den svåra balansgången i att möta sexuellt kränkta flickor.

– **Sexuella erfarenheter** är inget man tar upp när man sitter framför tv:n med flickorna och kåkar chips på fredagskvällen precis, säger Lottie Sehlmark-Åslund. Sexualiteten tillhör vår innersta sfär och vi vill lära flickorna att värna och skydda den. Samtidigt måste det hela tiden finnas en öppenhet att ta emot flickornas berättelser när de känner för att tala.

Hammargårdens behandlingsfilosofi tar i likhet med Annelie Aspenbäck sin utgångspunkt i att de vuxna aktivt måste erbjuda flickorna att prata om sexuella erfarenheter och övergrepp. Den första möjligheten ges i den ADAD-intervju som görs vid inskrivningen. I det skedet är det emellertid få som direkt svarar ja på frågan om de varit utsatta för övergrepp. Desto vanligare är att temat kommer upp efterhand i de individuella samtal som flickorna för med sin kontaktperson.

– Om det finns kännedom om att en flicka varit utsatt för sexuella övergrepp kan kontaktpersonen säga att ”Jag vet vad du varit med om och vill du tala om det finns jag här för dig”, förklarar Inga-Lill Hedqvist.

Det vanligaste scenariot är dock att det inte finns några dokumenterade övergrepp eller traumatiska upplevelser, men att personalen anar att sådana förekommit. Hammargårdens målgrupp är unga kvinnor med missbruksproblem och bland dessa är prostitution och sexuell utsatthet snarare regel än undantag. Eftersom svåra upplevelser i samband med sex är så vanliga måste samtliga i personalen

Inga-Lill Hedqvist

Lottie Sehlmark-Åslund

vara beredda att ta emot flickornas berättelser och visa att man inte är rädd för att lyssna.

Någon särskild utbildning på området har inte personalen och Inga-Lill Hedqvist och Lottie Sehlmark-Åslund välkomnar mer kunskap. Att prata om sex är sällan enkelt och innebär att man måste möta sina egna fördomar. Men genom en prestigelös personal kan man bygga den trygga miljö på institutionen som är ett måste för att flickorna ska våga öppna sig, förklarar Inga-Lill Hedqvist:

– Flickorna ska själva kunna välja vem de vill anförtro sig åt, och det kanske inte alltid är kontaktpersonen. Jag brukar säga att vi ska låta berättelsen landa där flickorna känner att det är rätt. Det går inte att pressa eller tvinga fram en berättelse.

Det här betyder inte att en kontaktperson struntar i att försöka nå ”sin” flicka. Tvärtom. Men det är inte alltid så enkelt. Som kontaktperson kämpade Lottie Sehlmark-Åslund länge med att hitta rätt sätt att tala med en flicka. Lottie visste att flickan hade jobbiga erfarenheter från prostitution, men hon ville absolut inte tala om det. Lösningen blev det material som används i behandlingen.

– När vi gick igenom flickans beroendehistoria och ritade upp en livslinje utifrån vad som hänt henne i livet, fick jag en naturlig ingång till att ställa frågor kring hennes erfarenheter, om hur hon kände och tänkte i specifika situationer, säger Lottie Sehlmark-Åslund.

Ett annat forum där flickorna kan diskutera frågor om sexualitet är de gruppsamtal som sedan februari arrangeras på institutionen. Tack vare ett avtal med det så kallade Spiralprojektet i Stockholm kommer en barnmorska varannan vecka och tar upp olika ämnen med anknytning till sex och samlevnad. Det kan vara preventivmedelsrådgivning, kroppskunskap, prostitution, vad man måste eller inte måste ställa upp på sexuellt, och så vidare.

Än så länge har samtalen i grupp varit lite trevande, men flera av flickorna har valt att också föra individuella samtal med barnmorskan. Beho-

Behandlingsassistenten Jakob Cederlund i samspråk med några av Hammargårdens flickor. En trygg miljö är grunden för tillit och viktiga samtal. Det måste finnas en öppenhet och en vilja att ta emot känsliga berättelser, och inte minst manlig personal behöver hitta sätt att möta sexuellt utagerande och provocerande beteenden.
Foto: Cecilia Mellberg

vet av rak information är också stort. Trots att många varit med om avancerat sex har de inte sällan obefintliga kunskaper om sådant som mens, sexuellt överförbara sjukdomar och det kvinnliga könsorganet.

Endast en person har hittills slussats vidare till en terapeut utanför institutionen, men tanken är att den som behöver terapi via socialtjänsten ska guidas till en extern terapeut.

Det tar tid för flickorna att ta in vad de varit med om. Detta vare sig de förträngt eller kommer ihåg sina upplevelser. Många försvarar sig inledningsvis med att de själva utnyttjat någon eller påstår att de ställt upp på sex av fri vilja. Så småningom brukar skalet rännas. Ett typexempel är tjejen som hänger ihop med en äldre ”beskyddare”. Genom åren har Inga-Lill Hedqvist mött åtskilliga missbrukande tjejer och unga kvinnor som haft en relation med en äldre man som försett dem med pengar, sängplats och/eller droger.

– Först säger flickan att relationen bygger på ett ömsesidigt utnyttjande och refererar till ”den där idiotiska torsken”, sedan sipprar skammen fram och de börjar inse att det inte varit så ömsesidigt.

I längden är det svårt för flickorna att dölja vad de varit med om vare sig de vill eller inte vill tala om det. De flesta kommer från en subkultur där kanske det enda sättet att bli sedd och få uppmärksamhet på är genom att vara förförisk och ställa upp på sex.

Erfarenheterna sätter spår i beteendet, och att fånga upp flickorna när de agerar ut tidigare trau- >>

– Det är svårt att prata om jätteintima saker

>> Linnea är inskriven på Hammargården sedan september förra året. Hon håller med om att det är viktigt att i behandlingen ta upp tankar och känslor kring sexuella erfarenheter och tycker att personalen borde ta sig ännu mer tid att tala med flickorna om hur de mår och känner.

Men ombyten i personalgruppen har påverkat möjligheten att bygga förtroendefulla relationer där det går att beröra också väldigt privata upplevelser, tycker Linnea. Gruppsamtalen med barnmorskan ger bra information om till exempel preventivmedel och mens, men har än så länge mest utmynnat i pinsam tystnad, berättar hon.

– När all annan behandling är så individuell inriktad är det svårt att plötsligt få en gruppkänsla och börja prata om jätteintima saker tillsammans. Däremot är de individuella samtalen uppskattade.

Linnea tycker att personalen generellt sett borde vara mer observant på tjejer med destruktiva relationer.

– Alla telefonsamtal går via personalen och det är personalens ansvar att tala med de tjejer som man märker har kontakter med killar som inte är bra för dem. Det syns också väldigt tydligt när en tjej har jobbiga erfarenheter. Till exempel finns det de tjejer som helt undviker manlig personal.

Jessica Rydén

Fotnot: Linnea är ett fingerat namn.

>> man eller upplevelser är också en ingång till att prata om sexuella upplevelser. Det kan handla om flickor som klär sig extremt utmanande och klänger på män i personalen eller ställer direkta frågor som: "Vill du dra över mig?"

När sådant händer ska man ta tag i situationen direkt och tala med flickan, menar Inga-Lill Hedqvist. Det gäller att den manliga behandlingsassistenten förklarar för flickan att han inte är intresserad av henne på det sättet och att hennes beteende känns obehagligt för honom. Han måste också prata om vikten av att hon respekterar och skyddar sig själv. Sedan kan samtalen om det som hänt fortsätta, till exempel när flickan och hennes kontaktperson träffas.

Att flickorna är i tonåren gör också att det ibland är svårt att veta vad som är ett

normalt testande av gränser och vad som är ett onormalt beteende. Å andra sidan betyder det faktum att man har med tonåringar att göra att det blir än viktigare att man som behandlare kan tala om just sexualitet.

– **Jag försöker förmedla** vad som är normalt, men det som är normalt för mig kanske inte är normalt för någon annan, resonerar Lottie Sehlmark-Åslund. Hon ser det som en viktig uppgift att utgöra en motbild till de kroppsligt perfekta och sexualiserade kvinnor som exponeras i media. Att visa att man kan duga som man är.

– När tjejerna säger åt mig att jag borde förstora läpparna och klippa håret, svarar jag att mina läppar och mitt hår duger alldeles utmärkt. De här tjejerna har sällan några positiva sexuella upplevelser och identifierar sig nästan bara som objekt. Det gäller att stärka deras jagkänsla och visa att de ska vara nöjda med sig själva.

Jessica Rydén

Uppdrag kan sätta sex mer i fokus

Eva Lif på SiS FoU-stab saknar ett samlat grepp kring flickornas sexualitet men hoppas att myndighetens satsning på att öka kunskapen om sexuell exploatering ska leda till en förbättring.

> En stor andel av de flickor som kommer till SiS har utsatts för sexuella övergrepp, det visar ADAD-intervjuerna. Medan pojkarna till lika delar placeras hos SiS på grund av kriminalitet, missbruk och "övrigt", dominerar den sista anledningen stort för flickorna. "Övrigt" står för socialt nedbrytande beteende som skolproblem, rymningar, vagabonderande och psykiska problem. När flickor mår dåligt och lever i destruktiva kretsar finns alltid en risk att de utnyttjas på olika sätt, inte minst sexuellt.

Trots det finns mycket kvar att göra när det gäller att stärka flickorna inom ungdomsvården.

– SiS har inte systematiskt riktat in sig på hur flickorna har det med sin sexualitet, hur de använt sig av den och hur de blivit utnyttjade, säger Eva Lif som är utbildningsansvarig på SiS FoU-stab. Föreläsningar om utagerande sexualitet har visserligen funnits med i vissa utbildningar, men ofta som delar i sammanhang som handlat om övergreppsproblematik. Vissa institutioner har tagit egna initiativ och nätverk har bjudit in till föredrag om vad normal sexualitet egentligen är, men något gemensamt grepp har aldrig tagits.

Eva Lif hoppas på en förbättring. I den statliga utredningen "Sexuell exploatering av barn i Sverige" som kom i våras gör utredarna en koppling mellan barn som säljer sex och sexualiserade barn som är gränsöverskridande och utagerande och som oftare än andra, speciellt när det gäller flickor, använder droger. "Dessa ungdomar som så tydligt signalerar att de är en riskgrupp behöver

fångas upp av vuxenvärlden–samhället" står det i utredningen. Utredarna föreslår bland annat att SiS i samband med ADAD-intervjun ställer frågor om sexuell exploatering där det är relevant och utvecklar metoder för behandling av exploaterade barn. Eva Lif har därför föreslagit att så många som möjligt i personalen på institutionerna deltar i de seminarier som socialdepartementet och Stiftelsen Allmänna Barnhuset håller i ämnet under året.

– **Visserligen för begreppet** sexuell exploatering tanken till handel med barn, men det kan även handla om exploateringen av våra flickors sexualitet. Det blir ett skäl för SiS att titta på om det finns utbildningar att använda och om vissa avdelningar kanske ska bli extra duktiga på det här området. Man behöver träna på att prata om sexualitet och om det flickorna varit med om, säger Eva Lif.

Mia Körlof är doktorand och utredningssekreterare hos SiS och forskar på flickors antisociala utveckling. Hon saknar en användning av de instrument för att mäta sexuellt riskbeteende som faktiskt finns. Enligt viss forskning är just drogmissbruk och sexuellt riskbeteende de viktigaste områdena när det gäller antisociala flickor, förklarar hon och pekar på vikten av att inte bara pojkars utagerande beteende behandlas utan även flickors.

– I de uppföljningsintervjuer jag gjorde med flickor fyra år efter inskrivningen 1999 och 2000 berättade många att de har eller har haft problem med sexuella gränser.

Birgitta Hedman-Lindgren

Drömmar om framtiden viktiga för positiv självbild

Framtidsdrömmarna hos SiS ungdomar handlar om att ta sig från ungdomshemmet. Att skaffa familj eller ett jobb är underordnat. Personalen borde prata mer med de unga om framtiden, menar psykolog Lena Adamson.

> Tonåringar i gymnasiet drömmer om studier, kommande yrke och familjeliv. Det hjälper dem att utvecklas och att hitta en identitet som vuxna. Ungdomarna på SiS ungdomshem har inte i samma utsträckning de drömmarna. I stället handlar deras drömmar framför allt om att "gitta" – alltså om att komma bort från ungdomshemmet.

Det här visar en studie som Lena Adamsson, fil. dr. i utvecklingspsykologi, har genomfört tillsammans med doktornan Teci Hill vid Linköpings universitet. Lena Adamson tycker att resultatet är oroväckande.

– Det kan tyckas vara en trivial skillnad, men för att hitta sin identitet och ta steget in i vuxenvärlden är det fundamentalt att man kan drömma och fantisera om framtiden. Negativa föreställningar blir ofta självuppfyllande profetior, säger hon.

Ungdomarna inom SiS hade en mer osammanhållen självbild som innehöll fler negativa tankar än gymnasieungdomarna. De funderade oftare på självmord och hade mindre tro på vuxenvärlden.

– Självbild, framtidsföreställningar och identitet hör ihop. I tidigare studier har det visat sig att en osammanhållen självbild är förknippad med flera negativa faktorer som kriminalitet och missbruk, säger Lena Adamson.

SiS ungdomar har ofta en hög självkänsla, men den påverkar inte framtiden på ett konstruktivt sätt, menar hon. Livsstilen gör att de känner sig äventyrliga, tuffa och oberoende och det är viktigt med prestige bland kamraterna. Ofta har ungdomarna oerhörda krav på framtiden, med mycket pengar och flotta bilar.

– I det läget motiverar det inte till förändring om personalen säger att de kommer att få nöja sig med ett vanligt kneg.

För att utveckla ungdomarnas självbilder och hjälpa dem att skapa realistiska drömmar tycker Lena Adamson att personalen på ungdomshemmen bör jobba mer med synen på framtiden.

– De flesta ungdomar har ingenting emot att prata om framtiden. Troligen

Drömmar om framtiden. När andra ungdomar drömmer om jobb, familj och barn, då drömmer SiS ungdomar om att komma bort från ungdomshemmet.

Illustration: Diana Reybekiel

”Negativa självbilder blir ofta självuppfyllande profetior.

kan frågan ”Vad tror eller vill du ska hända i din framtid?” ge en större inblick i tonåringens situation än frågor om det som redan hänt. Det gör det lättare för personalen att få en kontakt som sedan går att bygga vidare på, säger Lena Adamson. Hon betonar att problemen inte ska glömmas bort utan hela tiden finnas med som en bas, men att det kanske inte är på dem personalen måste fokusera.

I internationella studier har forskare undersökt hur man kan använda sig av förväntade och skrämmande framtidsscenarier

för att skapa motivation till förändring. Den förväntade drömmen kan till exempel vara att klara skolan och få ett visst yrke, den skrämmande att bli arbetslös och fattig.

En balans mellan den förväntade och den skrämmande bilden kan skapa motivation. Om till exempel det värsta den unge kan tänka sig är att bli arbetslös så kan det vara så skrämmande att han inte skolkar.

Frågan är hur personalen konkret ska jobba med ungdomarnas framtidsbilder?

– Prata om dem i vardagen, svarar Lena Adamson. Fråga: ”Vad skulle du vilja göra? Och om du inte gör det, vad händer då?”. Sen kan man jobba mer strukturerat genom att i grupp diskutera varandras framtidsbilder. Det kan få ungdomarna att fundera på egna valmöjligheter, ställningstaganden och konsekvenser.

Åsa Bolmstedt

– Fler missbrukare borde få medicinsk behandling

Psykosociala insatser tillsammans med medicinsk underhållsbehandling ger bäst effekt. Det visar forskningen. Ändå får alldeles för få missbrukare den medicinska hjälp de behöver, anser professor Mats Berglund.

> I dag finns en stor acceptans både politiskt och inom vården för att se beroende som en medicinsk sjukdom, men fortfarande får endast en bråkdel av landets missbrukare den medicinska behandling de behöver. Det anser Mats Berglund, professor i klinisk alkoholforskning, som SiStone träffat för ett samtal om hur läkarens roll och synen på medicinering har förändrats inom missbrukarvården.

– Fram till slutet av 90-talet var begreppet beroendeläkare ofta lika med alkoholläkare, förklarar Mats Berglund. Narkotikamissbruk sågs främst som ett socialt problem. Symptomatiskt är att området narkomanvård sorterades under socialtjänstfrågor inom Socialstyrelsen. De läkare som trots allt behandlade narkotikaberoende inskränktes till en liten grupp specialister på metadon.

Först när USA under 1990-talet ville effektivisera sin narkomanvård och satsade stort på forskning, kom färsk kunskap som förnyade behandlingen. I dag vet man att en kombination av psykosociala insatser och underhållsbehandling med Metadon eller Subutex har stöd i forskning. Mats Berglund tycker att en positiv förändring inletts inom vården, men att Sverige ligger efter sett i ett internationellt perspektiv.

– Även om flertalet behandlare inom missbrukarvården är positiva till att ta till sig ny kunskap om medicinering finns det mycket kunskap från forskningsfronten som inte slagit igenom ”på golvet”.

– Det finns mycket forskningskunskap som inte slagit igenom i behandlingen, menar professor Mats Berglund. Foto: Jessica Rydén

Förklaringarna är flera, enligt Mats Berglund. Självklart har den allmänna nedrustningen av missbrukarvården under 90-talet spelat in. Först nu har man aviserat en större satsning på behandling och det dröjer innan den slår igenom bland de kliniskt verksamma läkarna. Två kulturer ska integreras: sjukvårdens och socialtjänstens, något som tar tid. Dessutom finns det fortfarande, menar han, ett motstånd inom läkarkåren mot att se alkohol- och narkotikamissbruk som en medicinsk sjukdom.

– Resultatet är att det finns en kraftig underförskrivning, både när det gäller mediciner som kan minska risken för återfall hos alkoholister och när det gäller

underhållsbehandling för opiatmissbrukare.

Mats Berglund refererar till internationella studier när han gör sin bedömning av behovet av medicinering. I Sverige bör vi sträva efter att 80 procent av personer med ett pågående heroinmissbruk kommer in i aktiv behandling, menar han. Internationell erfarenhet talar för att 85 procent av dessa behöver agonistbehandling, det vill säga behandling med Metadon eller Subutex. Det kan ställas mot det faktum att det i dag finns minst 7 000 heroinister i Sverige, men att endast omkring 1 000 personer får behandling med Metadon och 1 000 med Subutex.

För att beskriva situationen inom alkoholistvården jämför han med förskrivningen av antidepressiva medel, så kallade SSRI-preparat, som drygt en halv miljon svenskar äter.

– Alkoholism är lika utbredd i befolkningen som depression, säger han, men läkemedel som Campral, Revia och Antabus som minskar alkoholsuget och kan förebygga återfall skrivs tillsammans ut 70 gånger mer sällan än SSRI.

Även om den medicinska behandlingen utvecklats och det nu finns fler och bättre läkemedel att erbjuda den enskilde missbrukaren, tycker inte Mats Berglund att konsultläkarna på LVM-hemmen bör ta en aktivare roll i behandlingsplaneringen än i dagsläget. Däremot ska läkaren självklart bevaka nya forskningsresultat och erbjuda den evidensbaserade medicinska behandling som finns att tillgå. Kanske

” Det finns ett motstånd inom läkarkåren mot att se missbruk som en medicinsk sjukdom.

ligger den största utmaningen för läkaren dock utanför själva missbruksbehandlingen, konstaterar Mats Berglund.

– En viktig uppgift för många konsultläkare är att känna igen tecken på psykisk sjukdom. Här har det verkligen tillkommit ett stort problemområde för de läkare som tjänstgör inom LVM-vården.

Jessica Rydén

Fotnot: Mats Berglund är sedan 1987 knuten till Universitetssjukhuset MAS i Malmö, som läkare och forskare vid Beroendecentrum. Hans bana inom beroendevården inleddes redan på 1960-talet, och nu är han en av landets mest etablerade forskare inom fältet behandling av missbrukare. På meritlistan finns bland annat en uppföljning av alkoholister som vårdats på anstalten Holma, forskningsprojekt vid Karlsvik LVM-hem och ordförandeskap i den expertgrupp som för SBU:s räkning utvärderade behandlingsmetoder för alkohol- och narkotikamissbruk.

Stora skillnader i förskrivning. Medicin som kan minska alkoholsuget och förebygga återfall skrivs ut 70 gånger mer sällan än antidepressiva medel, trots att alkoholmissbruk är lika utbrett som depression bland svenskarna. Foto: Cecilia Mellberg

Ja till medicin – men inte Subutex

Hälften av kvinnorna på Ekebylunds behandlingshem får Campral eller Revia av läkaren Jarmila Hallman. Ett principbeslut sätter dock stopp för förskrivning av Subutex.

> Som konsultläkare på LVM-hemmet Ekebylund ställs Jarmila Hallman inför en rad utmaningar i vardagen. De kvinnliga missbrukarna som kommer hit är extremt utsatta. I praktiken är det omöjligt att tillgodose alla behov av medicinsk behandling, berättar hon och betonar att hennes roll som konsultläkare är avgränsad.

– Min viktigaste uppgift är att stå för medicinering i samband med avgiftningar. Därutöver erbjuder jag i mesta möjliga mån medicinering för beroende och psykiska problem.

Jarmila Hallman är forskare och professor i psykiatri med inriktning på beroendelära. Till vardags arbetar hon som överläkare

vid en psykiatrisk enhet på Akademiska sjukhuset i Uppsala. Till Ekebylund kommer hon en gång i veckan för att träffa intagna kvinnor och följa upp medicinering med ansvarig personal.

Kvinnorna hon möter är ofta rejält nergångna fysiskt och har inte sällan psykiska problem eller sjukdomar som depressioner, ätstörningar och psykoser. Missbruk av alkohol och lugnande medel är vanligt. I snart tjugo år har Jarmila Hallman varit konsultläkare på Ekebylund, men hon tycker inte att hennes läkarroll har förändrats så mycket över tiden.

– Snarare är det klientelet som förändrats, säger hon. Förut mötte jag mest renodlade alkoholister, nu är många bland-

missbrukare, framför allt bland de yngre.

Jarmila Hallman anser inte heller att det finns en underförskrivning av läkemedel på Ekebylund. Alla som vill får Revia eller Campral. I praktiken betyder det att ungefär hälften av kvinnorna står på sådana preparat. De övriga avböjer medicinering av olika skäl.

Andra vanliga läkemedel är antidepressiva SSRI-preparat, som runt 70 procent av kvinnorna behandlas med. SSRI-preparat fungerar även drogpreventivt för många missbrukare, förklarar Jarmila Hallman, eftersom de motverkar dysfori (irritabilitet) och ökar impuls kontrollen, något som i sin tur minskar risken för återfall.

Att bensodiazepiner och vissa smärtstil- >>

Medicin till dem som behöver. Läkaren Jarmila Hallman (t.v.) och sjuksköterskan Marie Palmi har inte mött något motstånd till medicinering bland den övriga personalen på Ekebylund. Här tillsammans med avdelningsföreståndaren Ingrid Olerud. Foto: Cecilia Mellberg

>> lande medel är bannlysta på Ekebylund är lätt att förstå, eftersom beroende av just sådana läkemedel är vanligt bland de intagna. Mer kontroversiellt är kanske att man tagit ett policybeslut att inte förskri- va Subutex.

– Om någon redan tar Subutex när hon skrivs in kan vi tillåta fortsatt medicinering, men i princip fungerar det inte att behandla kvinnor som står på Subutex tillsammans med dem som inte gör det, berättar sjuksköterskan Marie Palmi. Vår erfarenhet är att det uppstår en handel med piller som smusslas undan och sparas. Det skapar inte en bra vårdmiljö.

Snack om mediciner hör på gott och ont till vardagen på ett behandlingshem. De flesta av kvinnorna accepterar Ekebylunds restriktiva hållning till Subutex, men det händer att diskussioner uppstår. Ibland skrivs någon ut för att påbörja en Subutexbehandling på annat håll.

Som läkare har inte Jarmila Hallman stött på något motstånd till medicinering bland den övriga personalen. Många anställda har arbetat länge på LVM-hem-

” Kvinnorna vet ofta själva vilken medicin de behöver, vad de mår bra av och inte.

met och har utvecklat en god förmåga att bedöma graden av abstinens hos de intagna, en kunskap som de också förmedlar till sina kollegor. Det gäller att kunna skilja signaler om att någon verkligen behöver medicin, från fall där en intagen tjarar om tabletter utan att det finns ett egentligt behov.

– De intagnas inställning till mediciner är dock oftast ganska vettig, säger Marie Palmi. Av erfarenhet vet kvinnorna ofta själva vilken medicin de behöver, vad de mår bra av och inte.

Kontinuiteten i den medicinska behandlingen fungerar väl, tycker både Jarmila Hallman och Marie Palmi. För det mesta lämnar kvinnorna sitt medgivande till att

läkaren som tar över efter institutionsvis- telsen får läsa journalen från LVM-hem- met. Det kan vara en beroendeläkare eller en distriktsläkare. Kontakter tas med hemtjänst för de äldre kvinnorna, och ofta informeras distriktsköterskan.

De gånger planeringen inte håller beror det ofta på att klienten själv tar ett återfall. Ett problem är också att vissa privata behandlingshem inte accepterar att ta emot personer som äter mediciner. Något som Jarmila Hallman tycker är väldigt upprörande.

– Att säga att någon måste klara sig helt utan medicinering har inget stöd i vetenskap och beprövad erfarenhet, understryker hon. Ändå kan en kvinna tvingas avbryta en medicinering mot till exempel depression, eftersom det vårdhem som socialtjänsten råkar ha avtal med inte accepterar sådana läkemedel.

Jessica Rydén

Falkgatan hjälpte Timo att byta bråk mot fotboll

Tiden i SiS utslussnings- och eftervårdsprojekt för LSU-dömda pojkar från Göteborg blev en vändpunkt för 18-årige Timo. Alla inblandade är i stort sett nöjda med försöket som troligen permanentas.

➤ SiS pilotprojekt med bättre utslussning och eftervård för LSU-dömda ungdomar i Göteborg har gett goda resultat. Ingen av de deltagande tonårspojkar har återfallit i brott, och för 18-årige Timo från Hammarkullen har gängkriminalitet ersatts av läxläsning och fotbollsträning. Nu planerar SiS och socialtjänsten att tillsammans inrätta en permanent verksamhet.

– Jag är positivt överraskad över att det har gått så bra, säger Bengt Johansson, chef för SiS placeringsenhet. Ingen av ungdomarna har rymt under pågående behandling och alla har lämnat den kriminella banan.

Alla inblandade är i stort sett mycket nöjda och SiS för nu samtal med socialtjänsten i Göteborg och företrädare för projektet ”Ung och Trygg” om en fortsatt verksamhet. Exakt var och i vilka former den ska bedrivas är ännu inte klart.

Det var i september förra året som projektet drog igång i lägenhetskollektivet Falkgatan i centrala Göteborg. Idén var att pojkar från Göteborgsområdet som dömts till sluten ungdomsvård skulle ges möjlighet att avtjäna senare delen av sina straff nära hemmet. Pojkarna kunde också bo kvar en tid på Falkgatan med fortsatt stöd efter avslutad LSU-period. Försöket som avslutades i februari har betytt att pojkarna successivt kunnat slusas tillbaka ut i samhället. Något som uppskattats inte minst av stadsdelen Lärjedalens socialchef Inga-Stina Johansson:

– Att ungdomarna funnits på Falkgatan har gjort att vi kunnat mobilisera familj och positiva krafter i nätverket på hemmaplan. Det ökar naturligtvis chanserna för en positiv utveckling.

Inga-Stina Johansson tror att Falkgatans modell behöver användas mer i framtiden. Hon hänvisar till Ungdomsbrottsutredningen som betonar vikten av ett bättre samarbete mellan SiS och socialtjänsten kring den eftervård som utredningen föreslår ska bli obligatorisk.

18-åriga Timo är en av de fyra pojkar från Hammarkullen som fick chansen att komma till Falkgatan. Han och de andra

dömdes till sluten ungdomsvård för inblandning i samma gängbråk. Efter fyra och en halv månad på en SiS-institutions LSU-avdelning bodde han drygt ett halvår på Falkgatan, under de sista månaderna som SoL-placerad. Timo tycker att han fick den hjälp han behövde.

– Det var bra att man var aktiv hela tiden, säger han. På dagarna gick jag i en gymnasieskola på stan och på fritiden spelade jag tennis och bowlade.

Bäst med Falkgatan var att det fungerade som ett ställe att fly till, förklarar

”Vi har kunnat mobilisera familj och positiva krafter i nätverket på hemmaplan.

Timo. Om någonting jobbigt hände på besöken hemma i Hammarkullen och situationen kändes ohanterlig fanns alltid ”Falken” att återvända till.

Under hela tiden som pojkarna varit på Falkgatan har ett team från socialtjänsten i Hammarkullen tagit aktiv del i behandlingen. Andra inslag i vården har varit familjearbete, psykologsamtal, besök av polisen från Angered samt hjälp med arbete, skola eller praktikplats. Eftersom alla pojkar har somaliskt ursprung, fanns också en somalisk man med som resursperson i kontakterna mellan ungdomar, familj och behandlingspersonal.

Just den somaliska bakgrunden och att pojkarna hade en gemensam historia, gjorde att man valde ett ovanligt grepp i behandlingen på Falkgatan. Ungdomar som deltagit i samma brott skiljs ofta åt, men här valde man att i stället behandla ungdomarna i grupp. Något som inte fungerade fullt ut.

– Jag tycker att det var kul att bo ihop med mina kompisar, men jag tycker inte att ART-lektionerna i grupp var meningsfulla, säger Timo. Det var bara tråkigt.

I den utvärdering som gjorts konstate-

rar Falkgatans personal att pojkarna i grupp var mycket svåra att nå och att de hindrade varandra i bearbetningen av den kriminella handlingen. Socialchef Inga-Stina Johanssons reflexion är att man måste göra noggranna avvägningar kring vilka ungdomar man placerar tillsammans, men att slutresultatet den här gången ändå blev övervägande positivt.

Tråkiga ART-lektioner eller inte, för Timo blev LSU-straffet en vändpunkt. Han fick tid att reflektera och säger att han i dag har lärt sig att kontrollera sin ilska. Han har flyttat hem till familjen igen och har fortfarande kontakten med kompisarna i gänget, men understryker att var och en går sin egen väg.

Själv vill Timo inte tänka bakåt. Nu är det träningen med IF Bergsjön och samhällsvetenskapligt program på gymnasiet som gäller. I framtiden vill han bli socionom och hjälpa andra ungdomar, och han tycker absolut att sättet att arbeta på Falkgatan borde kunna hjälpa fler.

Nästan 30 procent av de ungdomar som avtjänar sluten ungdomsvård inom SiS kommer från Göteborgsförortererna Bergsjön, Gunnared, Biskopsgården och Lärjedalen. Här arbetar sedan ett år tillbaka olika samhällsaktörer i projektet ”Ung och Trygg”. Målet är att minska nyrekryteringen till kriminella ungdomsgång. Satsningen har varit framgångsrik, något som nu ger genomslag i hur polisen väljer att fördela sina resurser. Försöket med särskilda ungdomspoliser och ungdomsåklagare blir ett permanent inslag i polisens organisation.

– Ungdomspoliser blir från och med i höst en central del i den ordinarie närpolisverksamheten, säger Dan Gaversjö, utvecklingsledare på Ung och Trygg i Göteborg. Från att ha haft en ungdomsåklagare ska vi nu ha sex stycken. Tidigare har vi koncentrerat oss på de förorter där de största problemen finns. Nu ska vi sprida arbetssättet i hela staden.

Jessica Rydén

Vreden och föraktet strömmar från båda håll när Peppo (Andreas Liljeholm) och Lukas (Åke Arvidsson) möts i fängelsets besöksrum dit Lukas kommit för att få svar varför han blev nerlagen, sparkad och misshandlad får han inte i Teater Västernorrlands pjäs "Glöd under snö".

Laddat möte väcker

"Varför just jag" undrar Lukas som blivit utsatt för Peppos slag och sparkar. Något svar ger inte pjäsen Glöd under snö, men däremot möjlighet till diskussioner. Nu finns planer på föreställningar för ungdomar hos SiS.

> – Det går ju inte att komma hem som en jävla loser. Va fan skulle man säga till sina polare då?

Peppo spottar ur sig orden och hans ansikte är förvridet i en kall och ilsken grimas. Kroppen är nerhasad på stolen, händerna djupt nerkörda i luvjackans fickor och gympadojorna trummar oavbrutet mot golvet. Han är på samma gång en kränkt och illa behandlad liten pojke och

någoting fullkomligt livsfarligt. Något Lukas några meter bort fått känna av. Det är honom Peppo gett sig på med slag, sparkar och en skruvmejsel. Nu möts de i ett besöksrum på fängelset dit Lukas kommit för att få svar på den för honom helt livsnödvändiga frågan "varför", och känslan av vanmakt och rädsla är intensiv från båda håll.

Högstadieleverna i publiken känner

den. Nyss travade de högljutt och buffligt in i Mariedalsskolans aula i Timrå men nu råder knäpptyst koncentration. När någon viskar eller rör sig för mycket kommer genast en irriterad blick – var tyst! Det märks att det här är något som berör.

Historien som rullas upp är som hämtad från en alltför vanlig tidningsnotis. Välanpassad man i yngre medelåldern som varit ute med goda vänner kommer i

på frågan "varför". Men något svar på
Foto: Svanthe Harström

Lukas trygghet har slagits sönder av Peppos jakt på "fetkickar". Högstadieklassen som högljutt traskat in i aulan blir efter bara några minuter helt koncentrerad på mötet mellan offret och gärningsmannen.
Foto: Svanthe Harström

starka känslor

vägen för ett gäng frustrerade killar. Kvällen gav inte de "fetkickar" de hoppats och nu måste någonting hända. Peppo vill känna den där glöden under snön när allt känns möjligt och pulsen dunkar härligt, och när Lukas ber gänget lugna ner sig och inte trycka på i busskön smäller det. Utan förvarning, och med förödande konsekvenser.

– Sådana som du har alltid fått mig att känna mig som ingenting, fräser Peppo och öser sitt förakt över Lukas och alla andra som lever långt från "svartskallar" och Peppo. De "på andra sidan vägen" som tror att de är något. Lukas å sin sida har fått hela sin trygghet raserad

av en skitunge i luvjacka som han aldrig gjort något ont och försöker desperat förstå varför. Han vill inte ha en ursäkt utan ett svar, och det får han inte.

I alla fall inget som han kan förstå.

Teater Västernorrland har spelat *Glöd under snö*, som är skriven av Robert Jelinek, sedan hösten 2004. Pjäsen har blivit en succé och har spelats både för allmänheten och för skolklasser i länet. Inför uppsättningen använde teatern sig av en referensgrupp med personal från bland annat polisen, skolan, socialtjänsten och Kris (Kriminellas revansch i samhället) för att hitta trovärdigheten och det rätta tonlä-

get. Samarbetet med samhället utanför teaterscenen har fortsatt. Inte minst med rättspsykiatriska kliniken i Sundsvall har kontakterna varit täta, och chefsöverläkaren Erik Söderberg och professor Henrik Belfrage kallar föreställningen för "ett litet mästerverk". Polisen i Västernorrlands län har valt att låta all personal vid myndigheten, cirka 500 personer, se *Glöd under snö* som en del i kompetensutvecklingen, och Brå i Sundsvall ser den som ett utomordentligt verktyg för en tryggare kommun.

Thomas Melander som är chef för Teater Västernorrland har regisserat *Glöd under snö*. Han tycker att pjäsen är så stark att skolelever måste få en chans att diskutera den vidare i klassrummen, och därför har ensemblen ibland spelat rena lärarföreställningar som gett lärarna försprång och gjort dem förberedda på de känslor som väcks. Ibland är det dock inte eleverna som blir starkast berörda. En lärare började plötsligt gråta upprört under en föreställning, eftersom såren efter ett överfall för femton år sedan hade rivits upp av mötet med Peppo.

– Under repetitionerna kände vi ibland en sorts förtvivlan eftersom det är så svårt att hitta en "happy end" i den här historien. Nu tycker vi ändå att vi kunnat hitta en öppning, säger Thomas Melander, som skulle vilja att fler får chans att se pjäsen. Institutioner och anstalter är lämpliga spelplatser och ett samarbete med SiS står högt på önskelistan.

Rutger Zachau på SiS enhet för vård och behandling är inte främmande för tanken. Han tycker att föreställningens styrka är att den inte är mästrande utan tydligt beskriver hur två människor som bor i samma land egentligen bor i två olika världar. Hos SiS finns många Peppo, med samma reaktionsmönster och med samma bakgrund full av kränkningar.

– Jag hoppas att *Glöd under snö* ska kunna spelas på några av våra institutioner, och jag tänker då speciellt på LSU-avdelningarna. Föreställningen kan bli en möjlighet att utan pekpinna lufta värderingar och attityder, och den visar ungdomarna att det faktiskt finns delar av vuxenvärlden som försöker förstå dem, säger han.

I aulan i Timrå är pjäsen slut. Peppo har inte givit Lukas någon förklaring men kanske, kanske är tonen mellan de två inte lika full av glödande hat längre. De buffliga högstadieläverna tassar stillsamt ut och Andreas Liljeholm som spelar Peppo drar av sig luvan.

– Det känns att det är värt allt slit man lägger ner, säger han. Det känns att man har möjlighet att påverka.

Birgitta Hedman-Lindgren

På jakt efter nya jobb

Någon lugn pensionärstillvaro blir det knappast för Sture Korpi när han nu pensioneras från tjänsten som SiS generaldirektör. En statlig utredning om arbetslöshet väntar, vilket borde passa mannen som gillar att samordna och föreslå, och som håller fast vid att samhället ska hjälpa människor till ett bra liv.

> – Egentligen borde den här intervjun ha gjorts för tolv år sedan när SiS bildades, säger Sture Korpi när vi slår oss ner i de grå besöksfåtöljerna i hans rum på Drottninggatan.

Det borde den inte alls.

Artikeln som hade blivit resultatet av den intervjun hade troligtvis handlat om förväntningarna på den nya myndigheten, och om de planerade förbättringar som väntade vården av missbrukare och träsiga ungdomar.

Den här artikeln ska handla om Sture Korpi.

Nu lämnar han jobbet som Statens institutionsstyrelses generaldirektör – myndighetens första – och går i pension. Fast någon pensionärstillvaro blir det minst av allt. Fram till slutet av nästa år ska Sture Korpi leda en statlig utredning med uppdraget att hitta åtgärder som ska få män-

niskor att gå från socialbidrag till arbete.

Ingen dålig uppgift. Löser han den kan det bli ett viktigt bidrag till en bättre ekonomi för Sverige.

Vårt samtal kommer till stor del att handla om att samhällets brist på pengar gör att de grupper som SiS jobbar med visserligen uppmärksammas, men att insatserna ändå inte räcker till. Mycket beroende på att olika huvudmän har så ont om resurser att alla gör så lite de kan.

– Nyligen lyssnade jag på ett radioprogram där föräldrar balanserat berättade om sina barn som haft väldigt svåra problem och som slutligen tagit sina liv. Då tänkte jag att de unga människorna kanske kunnat överleva om de fått samhällets maximala stöd. I dag låter det nästan som trams när man säger att alla ska ha rätt till ett bra liv, så hårt har samhället blivit. Men om vi lämnar den förhoppningen så är vi snabbt ute i något mycket kallt.

– Alla de politiker jag känner bärs av en önskan att göra sitt yttersta, men till slut påverkas även de av villkoren. Det uppstår en sorts cynism i bilden av människor med behov och då är fältet ganska öppet för förespråkarna för hårda tag, säger Sture Korpi som tycker att strömningarna är kallare nu än på länge.

Invandrare, arbetslösa, långtidssjukskrivna och andra ”tärande” grupper har blivit hotfulla parasiter som det är lätt att använda i kampen om enkla politiska poäng. Partiernas propagandaapparater är skickligare än tidigare på att utnyttja känslor och stämningar i befolkningen, och oberoende av grundläggande ideologier går det att köra ut vad som helst för att få ett litet kommatecken hos Sifo.

– Partierna, riksdagen och hela samhällsapparaten har ett ansvar för att stå för en viss grundläggande människosyn.

Ett bra liv för alla. Trots att samhället har brist på pengar och kraven på hårdare tag växer sig allt starkare, så håller Sture Korpi fast vid övertygelsen att alla människor ska ha rätt till ett bra liv.

Foto: Cecilia Mellberg

Den människosynen håller på att förvridas och trasas sönder, även av medierna, och det tycker jag är väldigt tråkigt. Många människor känner otrygghet och det är därför hårdare tag alltid utövat en dragningskraft. Jag tror att vi en gång i tiden var trygga i Sverige men att vi inte längre upplever det så. Nu känner många att det finns ett hot mot livet, säkerheten och familjemedlemmarna och så pekar man ut vissa grupper som orsaken.

Sture Korpi växte upp i den lilla norrbottenska byn Koutojarvi utanför Hedenäset vid finska gränsen. Det var till den byn hans far och mor återvände efter några år i bilstaden Detroit i slutet av tjugotalet. I USA var det tänkt att de två skulle bygga ett nytt liv men börskraschen kom emel-

lan och landet i väster skickade hem så många invandrare som möjligt för att spara pengar.

I Koutojarvi väntade en tillvaro med litet jordbruk, skogsplätt och extrajobb hos kommunen, och så småningom fem barn som alla fick läsa vidare. Inte minst för att studiestödssystemet börjat växa fram och mindre bemedlade barn kunde få "grötpendier" och pengar till mat. Det gick bra för barnen Korpi, och Sture, som skaffade sig en fil. kand. i statskunskap, sociologi och nationalekonomi vid Stockholms universitet, fick jobb vid Stockholms läns landsting.

Uppfostrad av "kritiska socialdemokrater" visste han var lojaliteten låg så när dåvarande socialministern några år senare ringde upp och undrade om Sture Korpi

ville bli hans informationssekreterare, fanns knappast någon tvekan.

– Jag hade tänkt på hur roligt det skulle vara att jobba på ett departement och jag hade sett Sven Aspling på teve och tyckte att han var oerhört tjugig och välondulerad. Samtidigt var jag ängslig, för hur gör man när man möter en minister i korridoren? Det hade jag aldrig fått lära mig, säger Sture Korpi och tillägger belåtet att de där ministermötena visade sig gå ganska hyggligt.

Och med tiden blev de några stycken.

Åren som statssekreterare under Sten

Andersson var en dynamisk och rolig tid, men även tillsammans med hans efterföljare Bengt Lindkvist kändes arbetet viktigt och spännande. Många reformer och >>

>> förändringar växte fram under de här åren på 1970- och 1980-talet, och Sture Korpi var med och utredde och tog fram förslag om bland annat barnbidragshöjningar, föräldraförsäkringen, det pedagogiska innehållet i barnomsorgen och den så kallade ”Ädelreformen” som lade över en del av äldreomsorgen på kommunerna. Dessutom ledde han den beredning som tog fram underlag till det nya pensionssystemet.

– Jag tror att jag har varit en ganska bra samordnare som fått ur folk bra idéer som jag sedan fört vidare i olika sammanhang. Det har ofta handlat om stora frågor där jag varit med på ett hörn, säger han diplomatiskt, men medger att det känns stort att få vara med och lämna underlag till viktiga politiska beslut.

– Fast min mor tyckte inte om skryt och hennes prägel på mig gör att jag inte säger att jag haft en del i arbetet utan att jag fått vara med i det. Det förhållningssättet är viktigt när man ska hitta sin roll.

När SiS bildades 1993 var Sture Korpis roll glasklar. Han skulle leda den nya myndigheten för den förstataligade ungdoms- och missbrukarvården. Något som många säkert höjde på ögonbrynen åt eftersom han som statssekreterare på socialdepartementet slagits mot tanken på statliga institutioner. Institutionsvård skulle skötas av kommunerna. När så SiS bildades och just antagonisten blev generaldirektör uteblev inte kommentarerna. Paradoxen var uppenbar.

– Jag tycker att det tyder på en viss flexibilitet i mitt tänkande, säger Sture Korpi och skrattar. Han tillägger att han fick i uppdrag av Bengt Westerberg att leda den organisationskommitté som föregick bildandet av SiS.

– Och det gav mig ny kunskap.

Min fråga är ofrånkomlig. Betyder det faktum att han i tolv år försvarat en verksamhet mot argument han själv använt att han har en viss förståelse för hur motståndarna tänker?

Svaret kommer blixtnabbt.

– Nej, de har gammal kunskap. Institutionerna är annorlunda nu och vården är så mycket bättre. Jag menar inte att SiS kan lösa alla problem, men om alla sekto-

Från byn Koutojärvi till maktens korridorer. SiS avgående generaldirektör Sture Korpi gjorde en klassresa som blev möjlig med hjälp av samhällets framväxande stöd till mindre bemedlade familjer med vetgiriga barn. Foto: Cecilia Mellberg

rer som är inblandade i olyckliga människors problem gjorde lika många utvecklingsinsatser som vi har gjort så skulle människor få det mycket bättre. Den stora stötestenen är prioriteringarna i samhället, i kommunerna, landstingen och staten. Det här handlar om områden som inte prioriteras vilket gör att det inte blir tillräckligt bra insatser. Sedan försöker man få det till att vården ändå inte ger något resultat, säger Sture Korpi och återkommer till det tuffa samhället och förespråkarna för hårdare tag.

– Det där är en lömsk taktik eftersom alla är rädda. Ingen vill stöta på en kniv-

man på stan så lås in honom bara. Eller henne. Visst måste vissa sys in men de är inte alls så många som man gör gällande i den vulgära debatten. Det handlar i många fall om att hitta människors inbyggda styrkor och förutsättningar och ge dem stöd att utveckla dem. Då går det bra. Det finns det många exempel på.

Kanske kan Sture Korpis kommande utredning finna sätt att hitta styrkorna och förutsättningarna hos arbetslösa och bidragsberoende som är värda riktiga jobb och en framtid.

Man kan alltid hoppas.

Birgitta Hedman-Lindgren

17-åriga Alexandra på Lundens ungdomshem vann tredje upplagan av SiS skrivartävling med en novell om en tillvaro med skuldkänslor och ett allt överskuggande drogsug.

Ett 90-tal skribenter skickade in bidrag i år. Såväl noveller som dikter och raptexter har bedömts av juryn med artisten Dogge Doggelito i spetsen.

Alexandra belönas med diplom, statyett och presentkort på böcker.

Övriga deltagare får diplom. Precis som tidigare år ska skrivartävlingen bli en bok. Samtliga texter kommer också att finnas på SiS webbplats www.stat-inst.se.

Armbandet

Jag står i trappan utanför lägenheten. Signalen hörs i hela trapphuset när jag ringer på. Min mormor öppnar. Hon ser glad ut för att jag har kommit. Jag ler mot henne, och vet att jag ser oskyldig ut. Jag tycker synd om henne.

Jag går in i lägenheten och tar av mej jackan och skorna.

– Vill du ha något att äta? frågar mormor, och jag tackar ja.

Efter maten smyger jag in i hennes sovrum. Morfar är inte hemma så jag vet att det är lugnt. Jag letar i en nattduksbordslåda, öppnar en ask och hittar ett fint guldarmband. Det är säkert värt mycket, är det första jag tänker. Det är brett och ganska tungt. Jag känner skuldkänslorna men skjuter snabbt bort dom och lägger det i fickan. Jag går mot dörren och ropar hejdå.

– Vänta! säger mormor och jag känner att jag blir nervös. Här får du 20 kr, säger hon. Köp en glass för dom.

– Ja det ska jag göra, säger jag men tänker att det antagligen blir något annat. Jag känner skulden när hon tittar på mej. Jag ler mot henne och går iväg. Jag vet att jag aldrig kan få så mycket pengar för armbandet som det är värt för henne.

En bit bort träffar jag min vän, som bestämt. Jag visar armbandet och vi blir glada, för vi vet att vi kommer få pengar så att det räcker för det. Vi går och säljer det där vi brukar sälja guld och kommer ut med ungefär 1000 spänn.

– Fan, säger jag. Jag trodde att vi skulle få mycket mer för det! Men vi har i alla fall pengar.

Vi sätter oss glada på våra cyklar, för vi vet vad som väntar. Det som vi alltid gör. Det som styr våra liv. Vi cyklar snabbt, vi vill ha det nu. Snart ska vi slippa smärtan och skuldkänslorna.

Jag har inte kunnat sova på hela natten

på grund av alla krypningar och all smärta i kroppen. Abstinensen har växt ännu mer under morgonen men snart är det över. Problemen är över.

Min vän springer upp till lägenheten där vi ska köpa vår lycka. Han tar tid på sej. Efter bara 10 minuter tycker jag det har tagit för lång tid och ringer till honom. Men då kommer han. Jag frågar om det har gått bra och han ler mot mej. Vi sätter oss på cyklarna och vi nästan flyger ner mot torget.

När vi kommer till torget går vi in på ”uteliggartoaletten”. Där inne luktar det fränt av piss och golvet är helt sunkigt och blött. Snabbt fram med foliet. Jag rullar ett folierör medans han lägger heroinet på en foliebit. Jag sätter röret mot läpparna och han eldar med sin tändare under foliet. Sakta rinner heroinet och jag fyller mina lungor med röken. Sen tänder jag en cigg och drar ett bloss.

– Ge mej vanilj-colan, säger jag. Jag låter hes för jag håller fortfarande inne röken från jonket och ciggen. Jag gillar inte smaken så jag tar en klunk läsk så att det inte smakar så mycket. Sen blåser jag ut röken. Nästan genast känner jag lugnet, värmen, komma. Vi turas om att dra bloss och jag önskar att det aldrig ska ta slut. Jag njuter så mycket jag kan av varje sekund.

När det är slut måste jag sticka hem. Vi

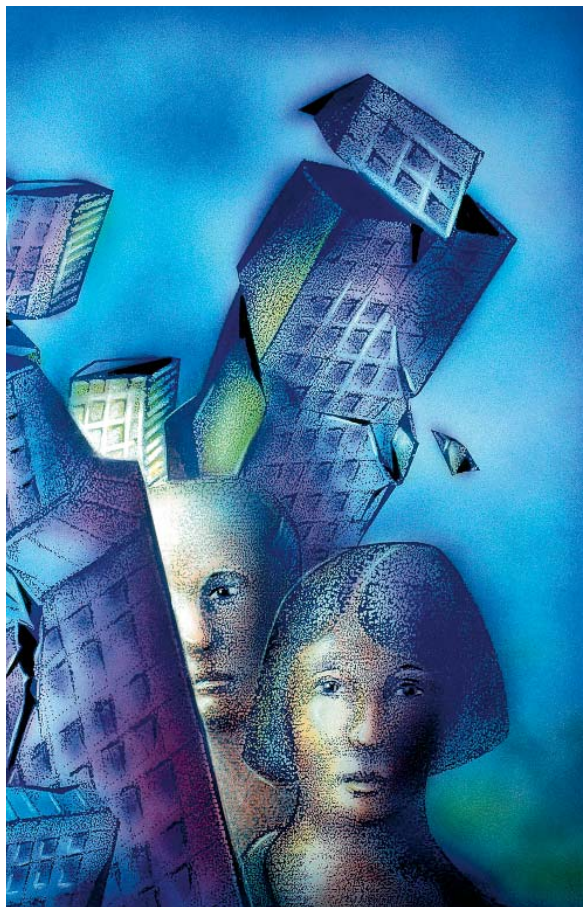

Illustration: Todd Davidson/IBL

står på busshållplatsen och jag kramar om honom.

– Jag ringer dej imorgon, säger jag. Ha det bra!

Sen går jag på bussen. Jag tycker busschauffören kollar lite konstigt på mig men det bryr jag mig inte ett dugg om. Jag sätter mig längst bak. Jag brukar sätta mig där så att jag slipper träffa någon jag känner. Orkar inte konfrontera någon. Efter ett par minuter så börjar redan tankarna snurra. Hur ska jag få tag på pengar imorgon? Och på ett par sekunder är alla problem tillbaka igen. Och jag undrar, är det verkligen värt det..?

Alexandra

Det är svårt att bli drogfri, för vissa nästan omöjligt. Ibland verkar förändringen nära och ändå går det inte, trots många hjälpande händer.

Det här är viktigt att komma ihåg nu när satsningar på eftervård får många att hoppas på snabba resultat.

Sven-Olof Trygvesson har fått ett professionellt nätverk och en egen vårdsamordnare. Skillnaden mot hur det var tidigare är stor. Ändå är kärleken till bolaget och parkbänken fortfarande störst av allt.

– Längtan efter tre starköl kan fördärva ett helt liv

> – Jag funkar när jag är här, men efter ungefär två månader flyger själva fan i kroppen och jag skriker, gapar, skäller och ska härifrån. Då skiter jag i allt. Fram till dess bygger jag upp mig och har som målsättning att inte ge upp. Sedan kommer det här förbannade tillståndet och allt blir meningslöst. Jag har nog bott på institution i sammanlagt 25 år och det är jättejobbigt att aldrig få vara ensam. Det tar på psyket och jag blir helt slut.

Sven-Olof Trygvesson, 57, sitter i en soffna på ett behandlingshem i Nyhyttan norr om Örebro och berättar. Det är svårt att tro att denne eftertänksamme och välformulerade man kan bli vild och våldsam men så är det. Det är institutionerna Gudhemsgården och Hornö han skickats till för LVM-vård. Institutioner som har våldsbenägna män i sin målgrupp.

LVM-vistelserna har blivit några stycken. Närmare bestämt sju. Fyra har Sven-Olof Trygvesson hunnit med på de senaste två och ett halvt åren.

Nu sitter han i Nyhyttan och berättar vad det är han absolut vill komma till, då när det förbannade tillståndet sätter in efter ett par månader.

– Bilden jag ser är parksoffan i Stadsparken i Örebro, det är den jag längtar till. Till och med blommorna ser jag, allt är fint och jag får sitta där själv. Det är lugn och ro och smärtan försvinner. Längtan efter en halvtimme med tre starköl är så stark att den kan fördärva ett helt liv, säger han. Och det går inte att locka med något annat när längtan kommer.

– Vi har provat, men det går inte att prata på ett logiskt sätt då. Jag är så orolig och har så ont i bröstet att jag är fyllsjuk innan jag ens har druckit. När jag väl går in på bolaget vill jag spy. Så jävligt är det.

Sven-Olof Trygvesson är en av de första av vårdkedjeprosjektets klienter som hunnit lämna LVM-vården och nu får hjälp i öppen och frivillig form. Ingela Widner

”Jag söker och söker men kommer aldrig rätt. Jag kommer bara fel.

har varit hans vårdsamordnare sedan tiden på Hornö, och nu är det hennes uppgift att se till att alla krafter jobbar tillsammans så att tillvaron blir så bra som möjligt. Än så länge går det ganska knackigt, trots en engagerad socialsekreterare i Örebro och en kontaktperson i ett kommunalt resursteam.

Efter utskrivningen från Hornö LVM-hem i våras var tanken att Sven-Olof Trygvesson skulle få hyra ett hus i Örebro och försöka bo själv. Det sade han nej till, mycket på grund av risken för att suparkompisar och skrotbilar snabbt skulle invadera toten. Nästa förslag var ett behandlingsboende i Örebro, men eftersom tanken på att bo kollektivt avskräck-

er, tackade Sven-Olof Trygvesson nej igen och planerade i stället för en flytt till Hyltebruk där han skulle ta hand om sin mamma. Ingela Widner samtyckte och förklarade att kontakten skulle fortsätta per telefon, och när lägenhetskontraktet var i hamn var det dags att börja det nya livet.

– **Jag stannade till** i Örebro för att ta avsked av staden och jag har ännu inte kommit till Hyltebruk. Det gick inte bra och det känns tråkigt, säger Sven-Olof Trygvesson som söp ner sig ordentligt och förlorade kontakten med sin vårdsamordnare. Ingela Widner visste helt enkelt inte var han var förrän han så småningom sökte upp henne. Ett nytt LVM hängde i luften men i stället blev det Beroende-centrum och Nyhyttan, där han varit så många gånger tidigare och känner sig trygg. En förändring i rätt riktning tycker Sven-Olof Trygvesson.

Ingela Widner är optimist.

– Nu får det bli en ny sittning där vi diskuterar med Sven-Olofs kontaktperson och socialsekreterare. Vi får börja om igen, och vi har lärt oss mycket under resans gång, säger hon.

– Jag tycker nästan att det är jobbigt att man får så in i helvete mycket hjälp. Du har så många gånger sagt att det inte är kört, Ingela, men det handlar om att hitta kraften, säger Sven-Olof Trygvesson.

Han har förgäves försökt förstå vad det är som gör att vissa kan lägga av med spriten eller drogerna. När kamrater valt att bli nyktra har de först fattat beslutet

Sven-Olof Trygvesson lägger ribban så högt att han aldrig lyckas komma över. Fixeringen vid alkoholen är så stor att han i nyktra perioder inte kan göra roliga saker som att fiska med en kompis eftersom tankarna hela tiden kretsar kring Systembolaget. – Kanske ska jag ta med några öl så slipper jag tänka på dem och så blir det inga problem, funderar han. Foto: Ulla-Carin Ekblom

och sedan vänt sig till AA eller någon annan organisation för att få hjälp, förklarar han. Något svar på frågan varför de bestämt sig har han aldrig lyckats få men gissar att det är kärleken till livet som de funnit. Den måste han också hitta. Fast det är svårt. Kärleken till alkoholen är så stark.

– Så fort jag har haft komplikationer i livet har jag gått till bolaget. Det går inte att säga upp den relationen hur som helst, den är bättre än ingenting och den har varit min kärlek och trygghet. Jag hoppas att någonting rör vid mig så att jag kan få ett lugn inombords. Jag har kämpat sedan jag var grabb men hur jag än kämpar så blir jag aldrig lugn. Jag söker och

söker men kommer aldrig rätt. Jag kommer bara fel.

Sven-Olof Trygvesson säger att han förmodligen ska vara tacksam att han fortfarande lever. Tron på den egna styrkan och förmågan börjar ta slut. Kanske är det dags att kapitulera och ge upp. Fast nu finns ju Ingela som inte släpper taget. Det är han glad för.

– Hon kan göra mig nyfiken på olika grejer så att jag får en möjlighet att hitta dem. Det man själv tror passar kan ju vara helt åt skogen. En viktig anledning till att jag är med i det här projektet är att jag inte ska vara ensam. För ensam är inte stark.

Birgitta Hedman-Lindgren

– Det kommer inte att gå på räls

>> Sven-Göran Wetterberg är socialsekreterare i Örebro och har haft Sven-Olof Trygvesson som klient de senaste tre åren. Han har sett hur bra de många vistelserna på LVM-hem och andra behandlingshem fungerat, men också hur de alltid följts av snabba återfall.

En förutsättning för lyckade resultat är ett långsiktigt tänkande och ett engagemang som inte tar slut när projektet gör det, betonar han.

– Tack vare vårdkedjeprojektet öppnas många dörrar som jag hade behövt få öppnade för Sven-Olof redan för två år sedan. Det är i och för sig jättebra men risken med projekt, och jag har varit med i många, är att dörrarna stängs när satsningarna upphör. Här handlar det om grava missbrukare som kommit så långt i sina missbruk att de blivit LVM:ade och då får man inga resultat på tolv månader, säger Sven-Göran Wetterberg. ■

[SIS EFTERVÅRDSPROJEKT]

Vårdkedjeprojektet och SiS roll i regeringens satsning Ett kontrakt för livet ska bidra till att LVM-klienter får stöd även efter institutionsvistelsen. I Vårdkedjeprojektet medverkar tre LVM-hem, tre kommuner och tre stadsdelar i Stockholm. Det bygger på att alla inblandade, även klienterna, kommer överens om hur insatserna ska se ut efter LVM-tiden. Klienterna får så kallade vårdsamordnare som följer klienten under LVM-vistelsen och sex månader efter utskrivningen.

SiS del i Ett kontrakt för livet består av en kraftig rabatt på § 27-vården, alltså den del av LVM-vården som bedrivs i friare former. Pengarna går till kommuner som i särskilda överenskommelser med LVM-hemmen visar hur de tänkt fortsätta behandlingen efter tiden på institutionen.

Även i Vårdkedjeprojektet ingår en sänkt kostnad för § 27-vården. Projekten har till stor del slagits samman och sänkningen av avgiften är densamma.

Intresset för den rabatterade vården är stort. Hittills är överenskommelser för ett tjugotal klienter klara, men fler är på gång.

www.stat-inst.se

Läs mer om projekten.

Lyckat samarbete kring psykiskt sjuka missbrukare

Samordnarna Björn Fries och Anders Milton har tröttnat på den dåliga behandlingen av psykiskt sjuka missbrukare. Nu har de gjort en programförklaring för hur kommuner och landsting ska samverka. I Skellefteå fungerar samarbetet redan utmärkt.

>> Missbrukare som lider av psykisk sjukdom hör till de allra mest utsatta i samhället. Ändå finns det få vård- och behandlingsinsatser för den här gruppen. Det konstaterar de nationella samordnarna för narkotikapolitik respektive psykiatri, Björn Fries och Anders Milton.

Med en programförklaring i tio punkter vill Björn Fries och Anders Milton visa hur personer med både missbruk och psykisk sjukdom ska få det bättre.

Samordnarna vill bland annat:

- Öka medvetenheten. Dubbla problem är vanligt och kräver rätt insatser.
- Att missbruk och psykisk sjukdom behandlas samtidigt.
- Att personer med dubbla problem prioriteras. Risken för allvarlig funktions-

nedläggning är stor när man lider av både missbruk och psykisk sjukdom.

- Att insatserna samordnas. Det är samhällsekonomiskt lönsamt.

- Att huvudmännen har en gemensam grundsyn och satsar på gemensamma utbildningar baserade på den senaste forskningen.

Dubbeldiagnosteamet i Skellefteå framhålls som en förebild när det gäller fungerande samarbete. Det består av två socionomer, en psykiatrisjuksköterska och en mentalsköterska som arbetar helt integrerat. Socionomerna får sina löner av kommunen och sjukvårdspersonalen betalas av landstinget, men kostnader för bil, lokal och handledning delar huvudmännen på. De anställda kan koncentrera sig på behandlingen av de svårt psykiskt

sjuka missbrukarna som kommer via socialtjänsten, psykiatri och kriminalvården. Dubbeldiagnosteamet har varit en ordinarie verksamhet sedan 1999 och fungerar utmärkt.

– **Samverkan är ingenting** vi tänker på längre, det är så naturligt att vi jobbar tillsammans, berättar Lars Hellgren som är psykiatrisjuksköterska. Han beklagar att samarbetet fungerar dåligt på så många andra håll.

– Det totala ansvaret måste alltid finnas någonstans. Annars är det väldigt svårt att nå resultat med den här målgruppen.

Birgitta Hedman-Lindgren

www.stat-inst.se

Läs samordnarnas programförklaring.

Omsorg riskerar bli straff

Socialstyrelsen är kritisk till vissa inslag i den statliga ungdomsbrottsutredningens förslag.

>> Förslaget om skyldighet för alla kommuner att erbjuda ungdomstjänst är bra, men det kommer att kosta pengar. Utan ekonomisk kompensation finns risk att annan verksamhet drabbas.

Det skriver Socialstyrelsen i sitt remissvar på ungdomsbrottsutredningen "Ingripande mot unga lagöverträdare".

Socialstyrelsen framhåller att den bild utredningen ger av socialtjänstens verksamhet delvis är negativ och generaliserande. Det görs många bra insatser och det är viktigt att se dem om påföljdssystemet ska kunna utformas på ett bra sätt.

I utredningen föreslås att påföljden "överlämnande till vård inom socialtjänsten" döps om till "socialtjänstpåföljd". På så sätt blir det tydligt att det handlar om

ett straff, och det är viktigt att påföljden bara används när ungdomar bedöms verkligen riskera fortsatt brottsligt beteende. Används påföljden för rutinmässigt förlorar den sin tyngd, inte minst i de ungas ögon.

Det här håller Socialstyrelsen med om, men pekar samtidigt på den förskjutning från omsorg till straff som förändringen medför. På senare år har det blivit mindre stigmatiserande än tidigare att ha kontakt med socialtjänsten. En positiv inställning är viktig om man ska nå de familjer som bäst behöver hjälp. Med en mer straffande roll finns det risk att det goda ryktet går förlorat. Det skulle vara olyckligt med tanke på att brottsligt beteende bara är en liten del av problembilden för unga som mår dåligt, skriver Socialstyrelsen. ■

www.stat-inst.se

Läs Socialstyrelsens remissvar.

Mer kunskap om utsatta behövs

>> Mer teoriutveckling och bättre samverkan mellan olika sorters forskning om utsatta barn behövs. Det slår Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap, FAS, fast i rapporten "Utsatta flickor och pojkar – en översikt av aktuell svensk forskning". Enligt rapporten befinner sig ett av tio barn i en riskzon där den fortsatta utvecklingen är i fara. Riktigt allvarliga problem finns hos två till fem procent av alla barn.

Det är viktigt att tidigt hitta de utsatta barnen men i Sverige är insatserna inte särskilt effektiva, anser FAS. Forskningen har metodproblem och kunskapsluckor och det saknas inte sällan genus-, ålders- och etniskt perspektiv. Dessutom behövs forskning om vad som utlöser övergrepp och förstärker barnens utsatthet.

FAS föreslår att forskargrupper ska få särskilt stöd. Det behövs bland annat nätverk, en samordning mellan den forskning som bedrivs i de nordiska länderna och ett nationellt kunskapscenter. ■

www.stat-inst.se

Läs FAS rapport.

> **Tips till redaktionen?**

Kontakta oss! 08-453 40 11
sistone@stat-inst.se

Fyra av tio blir drogfria visar ny LVM-enkät

Stadsdelen Vantör i Stockholm har undersökt hur det går för klienterna efter LVM-tiden. En stor majoritet påbörjar frivillig vård och många slutar missbruka.

>> Vad händer med LVM-klienterna efter tvångsvården? Hur ser deras sociala situation ut, hur många blir drogfria och vad är det som gör att vissa lyckas få det ganska bra?

Det här ville de anställda på Missbrukssektionen i Vantörs stadsdelsförvaltning i Stockholm ha svar på. De var trötta på att gissa och ville veta hur verkligheten såg ut. Därför gjordes en enkätundersökning som omfattade alla de 49 klienter från stadsdelen som dömdes till LVM-vård under åren 1995–2002. Klienternas socialsekreterare har fått besvara frågor om de 23 kvinnorna och 26 männen och materialet databehandlades under hösten 2004.

Resultatet är positivt.

- Tre fjärdedelar av klienterna påbörjade frivillig behandling efter LVM-vården.

- Drygt 40 procent hade längre behandlingstid än ett år efter vården hos SiS.

- 43 procent var drogfria när enkäten besvarades.

Av de totalt 49 klienterna hade elva avlidit när undersökningen gjordes. Räknar man bara de kvarvarande 38 blev andelen drogfria ännu större, 55 procent.

Lennart Jöhnk, socialsekreterare och metodutvecklare på Missbrukssektionen i Vantör, är inte förvånad över siffrorna.

– Vi har länge tänkt att det faktiskt går rätt bra för en hel del som det varit riktigt krisigt för. Det är alldeles för sällan som vi gör uppföljningar men vi är skyldiga både oss själva och skattebetalarna, men framför allt klienterna, att redovisa vad vi har åstadkommit. De har rätt att få veta utsikterna för att det vi gör ska lyckas, säger han.

Det finns en tydlig koppling mellan fortsatt vård och resultat i undersökningen. Av de elva klienter som avlidit innan enkäterna besvarades hade bara två, 18 procent, fått minst ett års sammanlagd behandling efter den senaste

LVM-vården. Motsvarande siffra hos de överlevande var 18 av 38, alltså 47 procent. Av de 18 klienterna som fått lång behandling efter sin LVM-tid var 16 drogfria och tio hade levt utan droger i mer än ett år. I den gruppen bodde nio av tio i egen lägenhet när undersökningen gjordes och majoriteten försörjde sig på lön från eget arbete.

Nu har det gått ett par år sedan socialsekreterarna besvarade enkäterna. Frågan är hur det ser ut för klienterna i dag, och vad som hänt de kvinnor och män som skrivits ut från LVM-hem de senaste åren. Lennart Jöhnk berättar att Missbrukssektionen tänker göra fler uppföljningar.

– Kanske inte varje år för det blir lite för tätt, men vartannat eller vart tredje. Vi ska naturligtvis ta till vara vår intuition och vår erfarenhet, men vi måste samtidigt kunna belägga att det vi gör är rätt.

Birgitta Hedman-Lindgren

MST fungerar visar uppföljning

>> Multisystemisk terapi, MST, ger bra resultat. Det visar en norsk tvåårsuppföljning som nyligen presenterats. MST är en öppenvårdsform som går ut på att behandla ungdomar med missbruksproblem och kriminellt beteende utan att de behöver flytta till en institution. Ett MST-team bestående av tre terapeuter och en handläggare är under ett halvår tillgängliga dygnet runt för den familj som ska få hjälp. Teamet utreder den unge och kartlägger behov och intressen men jobbar främst med familjen. Det handlar om att få den unge att fungera i vardagen, sluta använda droger och begå brott och i stället gå i skolan och få nya kamrater.

I den norska uppföljningen kan 80 procent av dem som fått MST-behandling fortfarande bo kvar hemma. Det ska jämföras med den kontrollgrupp som fått traditionell vård. Där är motsvarande siffra 55 procent. Uppföljningen visar även att MST-gruppen har en betydligt bättre utveckling när det gäller droger och kriminalitet.

En svensk sexmånadersuppföljning kommer att presenteras våren 2006. ■

Rattfulla får hjälp till vård

>> Projektet Smadit (Samverkan mot alkohol och droger i trafiken) i Stockholm har slagit väl ut. Projektet är ett samarbete mellan polisen, landstinget, länsstyrelsen och Vägverket och går ut på att personer som åker fast för rattfylleri ska slussas vidare till hjälp inom beroendevården.

Av de 531 bilister som fick ett Smadit-erbjudande under 2004 var 255 positiva till en första vårdkontakt. Ur den gruppen blev 91 bedömda av en läkare och 50 personer gick vidare till behandling. ■

Västeuropéer dricker mest

Alkoholen tar allt fler liv. Européer konsumerar i snitt dubbelt så mycket alkohol som man gör i resten av världen.

>> Under år 2002 dog 600 000 människor i Europa till följd av alkoholkonsumtion. Det innebär en ökning av alkoholrelaterad dödlighet med 15 procent på två år. Siffrorna presenterades vid Världshälsoorganisationens, WHO:s, Europaregions senaste konferens.

Européer dricker mest alkohol av alla. Konsumtionen är i genomsnitt mer än dubbelt så

stor som i resten av världen. I Västeuropa dricker invånarna i snitt 12,9 liter 100-procentig alkohol per år. Motsvarande siffra i Ryssland är 13,9 liter och i resten av världen 5,8 liter.

Särskilt bland unga människor skördar alkoholen många liv. Bland västeuropeiska män i åldern 15–29 år svarar alkoholen för över en fjärdedel av

dödsfallen. Bland kvinnorna i samma ålder svarar den för en tiondel.

Vid Europaregionens konferens enades delegaterna från drygt 40 medlemsländer om att förstärka sitt arbete inom alkoholområdet. Bland annat genom höjda alkoholskatter, minskade införselkvoter, begränsad alkoholreklam och förstärkta förebyggande insatser. ■

Rymlingar får sova hos SiS

>> Barn och ungdomar ska inte längre placeras i häkte eller arrest när de transporteras till och från rättegångar eller när de avvikit från familjehem, HVB-hem eller särskilda ungdomshem. I stället erbjuds nu övernattnings hos SiS.

Principen har varit att unga inte ska placeras i arrest eller annan polislokal, men när polisen hittar unga som är efterlysta för att de avvikit måste de tas omhand omedelbart. Finns det då inget hem eller institution som kan ta hand om rymlingarna, tvingas polisen i värsta fall placera dem i arresten.

Nu ska samtliga särskilda ungdomshem som har akutavdelningar och som har lämplig plats ledig, vara beredda att på förfrågan från polis eller transporttjänst ta emot ungdomar med behov av övernattnings och tillfällig placering. ■

Ny bok om LVM-vård

>> Tvångsvård vid missbruk – LVM i teori och praktik, är titeln på en ny bok som ger en bred bild av LVM-vården. Samtliga författare som medverkar är eller har varit forskare inom tvångsvården av missbrukare och flera av dem har fått forskningsanslag från SiS. Redaktörer är Jan Arlebrink och Marianne Larsson Kronberg.

Boken är dels en praktisk handledning i LVM-vård när det gäller bland annat etik, juridik och behandling, dels ett försök att koppla LVM-vården till det aktuella forskningsläget.

Alla delar inom tvångsvården, från den grundläggande lagstiftningen och tillämpningen av den, till personals förhållningssätt och utfall av vetenskapliga studier, behandlas i boken som ges ut på förlaget Studentlitteratur. ■

Rökstopp för både pojkar och personal

Sedan i januari råder totalt rökförbud på Klarälvsgården utanför Karlstad, både för personal och ungdomar. Förbudet gick oväntat smärtfritt att införa enligt institutionschef Peter Gustafsson.

>> Flera faktorer ledde fram till beslutet om totalt rökstopp på Klarälvsgården. Personal kunde inte köpa cigaretter till pojkar under 18 år utan att begå lagbrott, rökningen försämrade arbetsmiljön och den ledde dessutom till flera störningsmoment som konflikter om rökstider och några brandtillbud.

Idén med totalt rökförbud hade varit uppe till diskussion till och från i ett par år, både i facket och i personalgruppen, men det slutade alltid med att man inte ville gå i kliché med ungdomarna. Argument som att pojkarna blir fråntagna så mycket annat under vistelsen på ungdomshemmet och att rökning lugnar, vann alltid.

Men i höstas ökade bekymren med rökningen.

– Till slut presenterade jag ett förslag om totalt rökstopp, säger Peter Gustafsson, som själv inte röker.

Förslaget accepterades och

efter att personal och elever fått diskutera det, vänja sig vid tanken och lufta sina farhågor, förbereddes rökstoppet.

Både personal och ungdomar erbjöds rökavvänjning med nikotinplåster och nikotintuggummi. Det fanns också möjlighet att få extra stöd genom företagshälsovården, men det var det ingen som nappade på.

Maria Jardebring, föreståndare på avdelningen Visten, är en av dem som slutade röka. Hon hade rökt till och från i tjugo år, och bestämde sig för att sluta redan i december så att hon kunde trappa ner i lugn och ro och vara rökfri till den 10 januari.

– Jag trodde att det skulle vara jättesvårt, men det var det inte. Jag fick sluta röka-broschyrer och en kur nikotinplåster. Första dagarna var det tufft att bryta vanan, men jag hade bestämt mig, säger hon.

Det underlättade att ingen annan gick ut och rökte, och

att kollegorna berömde henne under tiden.

– Men viktigast är viljan. Det är viktigt att förbereda ett sådant här förbud noga, så att man hinner vänja sig vid tanken, säger Maria Jardebring.

Några få i personalgruppen har valt att fortsätta röka på fritiden, eller utanför området på arbetstid.

– Fast vad jag vet så har vi bara haft en tjuvrökning bland personalen, säger Peter Gustafsson.

De flesta ungdomarna slutade utan avvänjning när det blev förbjudet. Det har inte heller varit några större problem att få de nya som kommer att lägga av. Peter Gustafsson tror att det beror på att rökförbudet gäller även personalen. Han rekommenderar andra ungdomshem att införa totalt rökstopp.

– Det är synd att vi inte gjorde det tidigare.

Åsa Bolmstedt

Ny kontakt får försöka igen

SiS har inte gett upp hoppet om att ungdomar på institution ska få besök. Projekt som väckte klen intresse får göra ett nytt försök.

>> Ny kontakt får leva vidare, åtminstone året ut. Besöksprojektet som SiS driver tillsammans med Riksförbundet frivilliga samhällsarbetare, RFS, blev aldrig den framgång det var tänkt den förra omgången, men nu görs ett nytt försök.

Den här gången är det projektledaren Camilla Lindblad som ska väcka intresse för att ta emot besöksgrupper på

ungdomshemmen. Hon finns på RFS kansli i Stockholm men hennes tjänst betalas av SiS. Hittills finns fungerande besöksverksamhet bara på Råby ungdomshem men Klarälvsgården, Tunagården, Lövska skolhem och Bärby ungdomshem ligger i startgropparna.

– Jag ska samarbeta med ungdomshemmen och utforma

mallar för verksamheten så att det fungerar med personal och rutiner, säger Camilla Lindblad. Hon garanterar att det fortfarande är fritt fram för andra institutioner att vara med.

– De kan höra av sig till mig. Vi kommer att söka mer pengar så att projektet kan leva vidare även nästa år.

Birgitta Hedman-Lindgren

[HÖRT OM NAMN]

SiS enhet för vård och behandling har fått tre nya utredningssekreterare. Redan nu finns **Åsa Frodlund** och **Janne Koskinen** på plats.

Åsa Frodlund

Åsa Frodlund är socionom och kommer närmast från Brå där hon arbetat som utredare. På SiS ska hon ägna sig åt utredningsarbete och ingå i arbetsgrupperna för LSU och neuropsykiatriska problem. Hon är även med i den arbetsgrupp som arbetar med SiS klagomålshantering.

Janne Koskinen har bland annat arbetat med uppdrag åt psykiatrisamordnaren och varit institutionschef på ett privat behandlingshem för missbrukare. På SiS ska han arbeta med 100-miljonersprojektet, missbruk och psykiskt störda missbrukare.

Enheten får ytterligare en ny medarbetare i augusti. Då kommer **Anita Andersson** som för närvarande arbetar inom socialtjänsten i stadsdelen Vantör i Stockholm.

Fagareds ungdomshem i Lindome har nyligen haft högtidlig lokalinvigning. Den 2 juni

öppnades LSU-avdelningen Ekliden igen efter utbyggnad och uppräschning, och på plats för att klippa band fanns SiS generaldirektör Sture Korpi. I samband med invigningen fick personalen diplom för genomgången vidareutbildning.

Efter 18 års väntan har nu **Granhults behandlingshem** i Ramsberg kunnat byta ut sina baracker mot två nya flygelbyggnader. Invigningen den 23 maj kombinerades med inledningen på Nakkenseminarium. I år deltog bland annat tre behandlare från Sydafrika som utbildats i Granhults sätt att arbeta. Utbildningen som ägde rum tidigare i år i Norra Kapprovinsen, under ledning av Granhults chef LG Persson och rådgivaren Christer Larsson, var en del av ett samarbetsprojekt mellan Sida och SiS.

Råby ungdomshem i Lund lägger ner sin utslussningsavdelning Ljunits i Helsingborg. Nedläggningen är en del av rekonstrueringen av Familjehuset som Ljunits tillhör. **Patrick Larsson** är sedan april ny chef för Familjehuset.

bland annat Martin Grann, Centrum för Våldsprevention, Karolinska Institutet, Stockholm och Anna Käver, Karolinska Institutet/psykiatricentrum, Uppsala.

29–31 Barnkompetensdagarna. Fem separat bokningsbara seminarier som anordnas av Barn & Ungdomsgruppen i Stockholm AB. Exempel på seminarier: Hur använder du aktivt anknytningsteori i utrednings- och behandlingsarbete, utvecklingspsykologi som grund i barnsamtal och barnobservationer, barnperspektiv och parallellprocesser i samtalet med vuxna.

SiS har startat ett projekt för att utreda hur rutiner för klagomål och synpunkter från klienter, ungdomar, socialtjänst och andra berörda ska kunna förbättras. I uppdraget ingår bland annat att ta fram en gemensam klagomålpolicy för myndigheten. **Jan-Erik Häljebo**, institutionschef på Eknäs ungdomshem, leder projektet som beräknas vara avslutat vid årsskiftet.

Jan-Erik Häljebo

Staffan Linder

Staffan Linder, tidigare chef för ungdomshemmet Ryds brunnskola, har fått ett nytt uppdrag.

Han ska göra det möjligt att studera på distans genom att ansvara för att ett särskilt utformat datorstöd till skol- och utbildningsverksamheten etableras inom SiS.

I uppdraget ingår även att beräkna de särskilda kostnader som finns för skolverksamheten inom SiS och att utarbeta ett underlag för upphandling av ett databaserat

dokumentationssystem för skolan. Uppdraget ska slutredovisas i december i år.

Råby ungdomshems före chef **Lars Wetter** har också fått nya uppdrag. Han ska ansvara för att det startas utslussningsenheter i Göteborg för ungdomar som dömts till slutet ungdomsvård. Arbetet ska ske i nära samarbete med de fyra stadsdelar som ingår i projektet "Ung och trygg" (läs mer på sidan 13). Lars Wetter ska dessutom utreda förutsättningarna för att införa brukarråd på institutionerna, både inom ungdomsvården och inom missbrukarvården.

Augusti ser ut att bli en riktig sportmånad. Först ut är **SiS golfmästerskap** som i år arrangeras av Sundbo ungdomshem på Fagersta golfklubb den 23 augusti. Egentligen skulle tävlingen hållas i Kalix, eftersom förra årets segrare arbetar på Johannisbergs ungdomshem, men avståndet ansågs vara för stort.

24–25 augusti får ungdomshemmen chansen att göra upp om bucklan i **SiS mästerskap i fotboll**. Turneringen äger rum i Hässleholm där Utredningshemmet och Skolhemmet i Perstorp arrangerar.

nad av CAN. En utbildning för dig som har goda kunskaper i drogfrågor, och är intresserad av att utbyta erfarenheter med kollegor och några av våra främsta forskare inom drogområdet.

NOVEMBER

8–10. Kvalitetsmässan. Konferens och fackmässa i Göteborg.

Under mässan delas flera utmärkelser ut, bland annat Sveriges kvalitetskommun, Sveriges IT-kommun och Götapriset.

www.stat-inst.se

Fler tips i Kalendariet.

[PÅ GÅNG]

AUGUSTI

29–31 Dubbelldiagnoser. Konferens i Åre. Svenska nätverket Dubbelldiagnoser står som arrangör för den nordiska konferensen som har behandling som tema. Bland föreläsarna finns bland annat Wies van den Bosch, Kim T. Meuser, Agneta Öjehagen, Ulla Bertling och Anders Milton.

29–30 Personlighetsstörningar och neuropsykiatriska funktionshinder. Konferens i Stockholm om de senaste nyheterna vad gäller diagnoser och symtom och vilka samband det finns mellan personlighetsstörningar och neuropsykiatriska funktionshinder. Medverkar gör

SEPTEMBER

9 Cannabismissbruk. Beroendecentrum Stockholm arrangerar den här konferensen om cannabismissbruk. Utbredning, skadeverkningar, behandling och aktuell forskning är de områden som konferensen tar upp.

28–30 Brobygge för framtiden. FSS studiedagar i Malmö. När Föreningen Sveriges socialchefer arrangerar sina årliga studiedagar blir det storföreläsningar och seminarier på temat Att bygga broar.

OKTOBER

17–19 Möte med forskningen. Konferens i Stockholm anord-

SiS prövar ny modell för behandling av ungdomar

Margretelund och Brättegården blir först ut att prova Multifunktionell behandling i institution och närmiljö. I modellen får ungdomarna en ett år lång behandling som är strukturerad och sammanhållen hela vägen.

> Utredning, behandling och utslussning/eftervård som samarbetar intimt och hör ihop. Kompetent personal med tydligt avgränsade uppgifter som följer med hela vägen, ordentligt fokus på familjen redan från början och en vård med klar struktur och ett innehåll som passar just de ungdomar som behandlas.

Så kan Multifunktionell behandling i institution och närmiljö beskrivas. Modellen är ett resultat av kunskapsöversikten "Institutionsbehandling av ungdomar – vad säger forskningen?" som norske psykologen Tore Andreassen tagit fram på uppdrag av SiS, Centrum för utvärdering av socialt arbete, CUS (numera IMS) och norska barn- och familjdepartementet.

Översikten är ett svensk-norskt försök att hitta en institutionsvård som verkligen hjälper ungdomar med grava antisociala problem. För Sveriges del handlar det om att utveckla den befintliga vården, i Norges fall om att norska Barnevernet tar över ansvaret för institutionsvård av ungdomar med allvarliga beteendestörningar och bygger fem nya statliga institutioner.

Kunskapsöversikten har resulterat i en behandlingsmodell som snart prövas i praktiken. I höst öppnar SiS två avdelningar som ska jobba på det nya sättet, en på Brättegården som är ett ungdomshem för flickor i Vänersborg och en på pojkinstitutionen Margretelunds utrednings- och behandlingshem i Lidköping. Förberedelser och personalrekryteringar är i full gång.

Martin Lardén är psykolog och projektledare för satsningen på Multifunktionell behandling i institution och närmiljö. Han förklarar att det kanske viktigaste med det nya sättet att jobba är att de olika

delarna, utredning-behandling-öppenvård, blir så integrerade. Inledningen på institutionsvistelsen, utredningen, får en särskild tyngd. Fullständiga utredningar görs bara på de ungdomar som man vet ska placeras på behandlingsavdelningen, alltså ungdomar med grava antisociala problem och utagerande beteende. Det gör att utredningarna blir direkt anpassade för behandlingen. I och med att utredarna leder behandlingsplaneringen genom hela processen minskar risken att viktig kunskap försvinner på vägen.

– Ett stort problem med institutionsvård är att man ofta arbetar med de beteenden som visar sig vara besvärliga på avdelningen, beteenden som inte behöver ha någonting alls att göra med hur ungdomarna fungerar utanför institutionen. Därför ska vi jobba extra hårt för att verkligen behandla de saker som föranledde institutionsbehandlingen. Behandlarna/miljöteamen har som uppgift att verkställa det som planerats i utredningen, säger Martin Lardén.

Förutom utredningsteam och miljöteamen innehåller avdelningarna även familjeteam och pedagogiska team. De förra kommer in redan under utredningen och sköter intervjuer av föräldrar och familjemedlemmar. Under behandlingen håller familjeteamet i familjearbete och föräldraträning, och när ungdomarna går ut i den öppna delen på hemmaplan är det familjeteamen som ansvarar för den fortsatta kontakten.

Lärarna i de pedagogiska teamen finns även de med i utredningsfasen och håller sedan i den undervisning som finns på institutionen. De ska också sköta kontakterna med skolor på institutionsorten, eftersom tanken är att så många elever

som möjligt ska klara "vanlig" skolgång, och med de skolor som ungdomarna flyttar hem till.

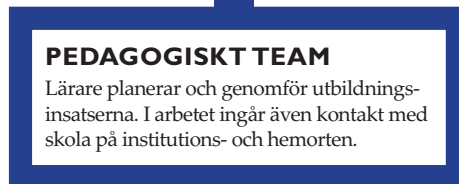
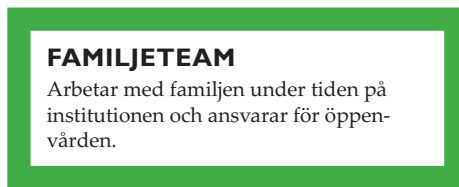
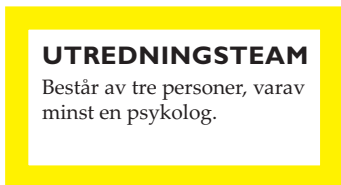
Totalt ska behandlingen på en avdelning med Multifunktionell behandling i institution och närmiljö ta ett år. Eleonor Johansson som är chef för Margretelunds utrednings- och behandlingshem ser den relativt korta tiden som en utmaning. Säkert kommer projektet att behöva finslipas och kanske delvis ändra inriktning under resans gång, tror hon, men betonar att grundtanken förmodligen är precis vad SiS behöver.

– Det här blir evidensbaserat, forskningsanknutet och med all säkerhet intressant för socialtjänsten eftersom behandlingen blir manualbaserad och vi i detalj kan visa vad vi gör. Vi har jobbat med de olika delarna förut men inte i ett så sammanhållet behandlingskoncept, säger hon.

Bo Olsson, institutionschef på Brättegården, förklarar att han har varit med alldeles för länge för att tro på någon problemlösning à la "Sesam öppna dig". Däremot går det att bli mycket bättre på det man gör och den nya modellen kan bli en väg till högre kvalitet. Fast mycket hänger på att socialtjänsten även i framtiden tar sitt ansvar och erbjuder fortsatta stödinsatser efter institutionstiden. Annars blir kanske inte den här behandlingsmodellen mer framgångsrik än någon annan.

Precis om Eleonor Johansson tror Bo Olsson att SiS med Multifunktionell behandling i institution och närmiljö hittat något attraktivt att erbjuda de placerande kommunerna.

– Det här är precis vad många efterfrågar. Framför allt tror jag att modellen

Prövas i praktiken. Modellen innebär att utredning, behandling och utslussning/eftervård samarbetar intimt och hör ihop. Projektet är ett samarbete mellan Sverige och Norge.
Illustration: Caroline Ardbo

underlättar för socialsekreterare som ska administrera ärenden och föreslå lämpliga åtgärder för sina politiker. De kan lägga fram en plan som är tydlig när det gäller tid och kostnader.

Margretelund och Brättegården ska i stort sett klara av finansieringen av sina avdelningar med hjälp av ordinarie budget. Extra pengar för framför allt utbildning och handledning kommer att betalas ut, men inte mycket mer, säger Martin Lardén.

– Institutionerna ska under starten även få visst stöd för några av tjänsterna men sedan ska kostnaderna bäras inom ramen för modellen. Det kommer att innebära en hel del matematik. Vi vet att det går under förutsättning att man får klienter, men det kommer definitivt inte att innebära någon guldsits ekonomiskt.

Just talet om guldsits och risken för att de två avdelningar som arbetar med modellen uppfattas som SiS elitavdelningar som alltid hamnar i fokus är Martin Lardén medveten om. Risken är stor att

medarbetare på andra institutioner kan känna så, medger han. Just därför är det viktigt att de olika delarna i behandlingen, och hur de fungerar, beskrivs ordentligt så att de i viss mån kan användas på andra håll.

Det är Eleonor Johansson också inne på.
– Det här är en form av framtidsstrategi för SiS. Jag tror att även andra institutioner kan få hjälp av projektet att utveckla sin verksamhet.

Birgitta Hedman-Lindgren

Fotnot: Försöket är ett forskningsprojekt som Sverige och Norge genomför tillsammans. I Sverige ansvarar Institutet för utveckling av metoder i socialt arbete, IMS, för en implementeringsstudie i samarbete med Norge. Arbetet leds av Kerstin Söderholm-Carpelan som är tjänstledig från sitt arbete som forskningsledare vid SiS forsknings och utvecklingsstab.

Norge ansvarar för en evalueringsstudie som ska visa vilka resultat den nya modellen lett till.

– Ett bra initiativ

>> Västkommunerna är glada över SiS satsning. Det behövs klara besked om behandlingstid och metodval, anser socialchef Eva Sundqvist i Göteborg.

– Det här är ett bra initiativ, inte minst samarbetet med Norge. Det är bra att man tar vara på den forskning som finns och gör det på ett sådant sätt att det går att göra jämförelser mellan de båda länderna.

Eva Sundqvist är även medlem i en grupp inom GR (en samarbetsorganisation för 13 kommuner i Västsverige) som särskilt arbetar med välfärd och socialtjänst.

– Vi behöver korta institutionsvistelser kopplade till eftervård.

Eva Sundqvist uppskattar även den tidsbestämda vården och beskedet om vilka metoder som används. Att man vet precis vilken vård ungdomarna får gör det lättare att matcha med passande hjälp när de kommer hem. ■

Vid adressändring, skicka den nya och den gamla adressen till:

Statens institutionsstyrelse, SiS
Box 163 63
103 26 Stockholm

SiStone önskar alla läsare en trevlig sommar!

Skolavslutning på Långanässkolan. Lärarkören sjunger för eleverna och inbjudna anhöriga.

[NYA RAPPORTER]

SiS statistik år 2004.

Av Linda Knudsdotter Vanström, Ann-Christine Palmgren Langlet och Stina Björk.

Detta är tredje utgåvan av den årliga statistiken från SiS. Avsikten med att årligen sammanställa olika statistiska data är att förmedla en övergripande bild av verksamheten. Bakom de statistiska uppgifterna som här ges finns alltid enskilda människor med specifika situationer, unika behov och möjligheter.

Flickor i tvångsvård. Utvärdering av tolvstegsinriktad § 12-vård.

Av Arne Kristiansen

Liljendal, en flickavdelning vid Granhults behandlingshem, var verksam från 1 mars 2001 till 31 januari 2005. Rapporten utgör en dokumentation av en intressant och inom SiS unik verksamhet, som under den tid den existerade, spelade en viktig roll i livet för ett tjugotal unga kvinnor med missbruksproblem.

Pris 127 kronor

Barnmorskors kompetens, en resurs i behandling? Erfarenheter från LVM- och LVU-vården vid Lunden.

Av Eva Robertson

LVM-hemmet Lunden tar emot gravida missbrukare. Här insåg man tidigt behovet av en barnmorska för de gravida kvinnorna som sällan hade en etablerad kontakt med mödravården fast graviditeten kunde vara framskriden.

Inom ramen för ett tvåårigt utvecklingsprojekt, *Flickors och kvinnors behov av barnmorskeresurs inom LVU respektive LVM-vården (2000–2001)* har man beskrivit verksamhetens utveckling inom institutionens båda delar. I projektet har såväl personal som klienter intervjuats om sina erfarenheter av barnmorskornas arbete på Lunden.

www.stat-inst.se

Köp eller ladda ner rapporterna.

www.stat-inst.se

Jobbar du inom socialtjänsten? Då kan du prenumerera på SiS-nytt – information till socialtjänsten.

